YALE
MEDICAL LIBRARY

LUX ET VERITAS

HISTORICAL
LIBRARY

AVICENNAE ARABIS MEDICORUM ob succinctam breuitatis copiā, facile principis Quarta fen, primi: de vniuersali ratione medēdi. Interprete Iacob Mātino Medico Hebręo.

YALE MEDICAL HISTORICAL LIBRARY

Parisijs
IN OFFICINA CLAVDII CHEVALLONII.
Anno 1532

ANDREÆ GRITI, SERENISS. ac excellentiss. Venetiarum Principi, Iacob Mantinus Hebræus secundam optat fortunam.

INTER eos qui hactenꝰ Arabice de medica arte scripsere, serenissime princeps, clarissima omnium cõfessione primus Auicennę gloriæ locus attributus est. Nam licet quæ composuit ab antiquioribus, præsertim græcis, copiosissime ornatissimeꝗ tradita fuerint, ea tamen omnia doctissimus ipse fœlici breuitate in mirificum redegit ordinē, ita vt eo docente multo facilius quàm alijs omnibus, ea quæ ad medendi rationem pertinent, percipi valeant. Quare velut lege quadam sancitum est, vt in publicis gymnasijs, Auicen. opera maxima animorum satisfactione legantur, eiusꝗ libri plurimos expositores habuerint, quod nõ itidem cæteris obtigisse videmus. Sed quoniam Auicenna in scribendo, gentilitio ac sibi peculiari, arabico idiomate vsus est, quod à latinis hominibus non ita facile comparatur, eius operum traductio maximis ac multis erroribus scatet, quos Andreas Beluensis ætatis nostrę medicus insignis, & arabica latináque lingua pariter eruditus, magna ex partę laudabiliter emendauerit, alieno tamen semine campum penitus expurgare non potuit: sed adhuc plurima relicta sũt quæ veluti nebula quadam veritatē lectionis obducant. Quamobrem

ego qui

ego qui nihil magis proprium hominis esse semper existimauerim, quàm quoquo modo vniuersis vtilitatem conferre mortalibus, quemadmodũ pleraque in varijs facultatibus ex hebraico in latinum sermonem conuerti, ita nunc aliquos Auicennę cõmentarios aggressus, eos maculis omnibus emẽdatos, ac quod fieri possit, absolutissimos latinitate donatos, tanquam euidens animi mei indicium legẽtibus offerre decreui. qui postquam meam cum aliorum interpretationibus compa rauerint, quid mihi debeãt ipsi viderint. Cum autem tres potissimũ Auicennæ partes in gymnasijs publicè legantur, videlicet prima pars primi libri, quæ prima fen primi dicitur, & quarta, quæ quarta fen primi nũcupatur, ac prima pars quarti libri, quę prima fen quarti appellatur, ea omnia in latinam orationem vertere proponens, à quarta fen primi libri interpretari exorsus sum. quia hæc pars maiorem cæteris in vniuersali medendi arte vtilitatem afferre videtur, & hanc primo in lucem ædere volui. Mox autem, annuẽte deo optimo maximo, ad reliquas expediendas accingar. Cum vero omnes ferè qui aliquod literariũ opus in lucem ædere meditantur, alicuius patrocinio commendatum emittant, idem mihi facere cogitanti, tua verè serenitas occurrit, quæ tanta est vt quascunque animi tenebras atq; perturbationes solo intuitu discutere valeat. quãdo ea te pulchritudine ac dignitate corporis exornari cõtigit, vt nemo te cõspectior hactenus imperasse credatur, cui animi pulchritudo, cum prudentia, tum consilij maturitate, vt effectus ipsi probãt, ac omnium

moralium virtutum probitas æque respondet, tibiq́; potissimum duabus de causis, hāc æditionem nostram deberi arbitror, vel quia vestro florentissimo studio Patauio à puero fuerim semper addictus, nūc vero præcipue ob egregiam eorum eruditionem qui ibi publice profitētur, vel quoniam respub. cui tu merito præsides iustius antiquioribus præponenda quàm recentioribus comparanda, ita de me iam merita est, vt omnia illi debeā, omnia optem. Ne vero in dicendo sim prolixior quàm ipsa res postulare videtur, has princeps illustriss. tuo nomini dicatas elucubrationes suscipe, tuáque si opus fuerit authoritate defende. non quòd eas te dignas existimē, sed vt mea tibi mens aliquando manifesta fiat, quæ publice ac priuatim huic ciuitati pro viribus inseruire proposuit. Nec tamen gratū ideo tibi minus me futurum spero, cum qui quod potest dat, omnia dedisse censeri debeat: Vale.

Fen

FEN QVARTA PRIMI LIBRI AVICENNAE, IACOB Mantino Hebræo Medico interprete.

Fen quarta, de rationum medendi diuiſione 31. capitibus diſtincta.

Caput primum fen quartæ, ſermo vniuerſalis de medendi ratione.

CVrationem aliquo trium perfici dicimꝰ: vel regimine & ipſo victu, vel medicaminum vſu, aut manus artificio, quod chirurgia appellatur. intelligo autem per regimen vſum cauſarũ neceſſarium, quæ iam iuxta cõmunem conſuetudinem enumeratę ſunt, in quibus victꝰ ipſe cõtinetur. Iudicia autẽ regiminis, ſi eorũ qualitatem ſpectes, ſimilia planè ſunt medicaminum iudicijs. Verum inter hæc, ipſa victus ratio, quoad quãtitatẽ, iudicia ſibi propria habet, nam quandoqꝫ alimentum tollimus, quandoqꝫ minuimus, nonnunquã æquamus, & interdum augemus. Aufertur in totum alimẽ-

tum,cum medicus cupit naturam vacare hu
morum coctioni. Minuitur, vbi ſtudet vt vi-
res alimento conſeruentur:& tũ virium curã
habet, vel fortaſſe minuitur vt materiæ pro-
ſpiciatur,ne ſcilicet natura ſit circa nutrimẽ-
ti multitudinẽ impedita. Interim tamẽ ſem-
per curę ſit id quod magis vrget,vt quod prę-
ſtãtius ſit, nẽpe vires ipſę,prȩſertim ſi admo-
dũ imbecilles fuerint. Cæterũ alimẽtum du-
pliciter minuitur,quãtitate,aut qualitate,aut
ſi liceat tertiũ ex his duobus conſtituere mo-
dum,potes. Intereſt autem inter quãtitatem,
& qualitatem.quoniam interdum alimẽtum
eſt multum in quantitate, parum nutriẽs ta-
men:vt ſunt olera & fructus. multiplicare e-
nim hęc,eſt multiplicare quantitatẽ alimen-
ti,non eius qualitatem. Et quandoq; alimen-
tum eſt exiguum in quantitate,multũ tamen
quoad nutritionem:vt ſunt oua,& teſtes pul-
lorum gallinaceorum. Nos autem quando-
que qualitatem minuere, quantitatem vero
augere cogimur: vt cum appetitus ad cibum
vehemens fuerit, & in venis humores crudi
fuerint,vbi nos huiuſmodi appetentiã replẽ-
do ventriculũ ſedare curamus,illũq; humorẽ
exuperantem à venis arcere, vt ſi quid eſt in
eis primo concoquãt. alijsq; rationibus præ-
ter has,id facimus. Nõnunquã etiã qualitatẽ
augere,

augere,quantitatē vero minuere debemus:vt cū vires roborare cupim⁹,sed ipſa natura vētriculi imbecillior redditur,vt ad cōcoctionē pleniorē ſe validam reddere nequeat. Minorare autē vel auferre alimentū quærimus, cū morbos acutos curam⁹. nā etſi in diuturnioribus victū quoq; minuamus,minus tamen q̄ in acutis.quoniā vires magis obſeruamus in morbis diuturnis, cū horū iudiciū ac vigorē ſatis diſtare non ignoremus. quod niſi fieret, nequaq̄ poſſet vſq; ad tempus iudicij virtus cōſeruari:nec durāte diu tēpore cōcoctionis, cōcoquere quidē poſſet. At acutorū morborum iudiciū propinquum eſt, ita vt ante eorum vigorē vires admodū diſſolui nō dubitemus. Vel ſi id timuerimus, non tamen vſq; adeo alimentum minuemus. Cūq; ægritudo ꝓpinquior fuerit principio, caſuſq; mitiores fuerint,tūc ęgrū alemus his,quę vires fouēt. Sed quādo ægritudo proceſſerit in creſcēdo, caſuſq; ipſi augeſcere ceperint, tūc alimentū minuemus, cū quia in noſtro præcedenti victu,iam intrepide confidimus,tum etiā, vt tē pore quo virtus certat,eā exoneremus. In vigore autē cōſiſtendi,victum in extremo attenuare ſtudebimus : & quāto morbus acutior, eiuſq; iudiciū ꝓpinquius fuerit, tāto victum magis attenuabim⁹:niſi aliquę ſuperuenerint

 cauſæ,

cauſę, quę nos id agere impediant: vt in particulari noſtra cōmentatione id à nobis explicabitur. Alimentum inſuper ea ratione qua alit, duo alia habet officia. nēpe vel quod cito penetrat, vt vinū: vel tarde, vt aſſata, & toſta. ad hæc, aut quod id quoq; ſanguinis quod ex eo generatur, eſt craſſę ac tenacis ſubſtantiæ, vt eſt alimētū carnis porcinę & vitulinę: aut tenue & facile aptū diſſolui, vt eſt id quod ficubus vinoq; conſtat. Alimēto igitur quod cito penetrat indigemus, cum vitalem virtutem deficientem ſubleuare, eámque excitare deſideramus, vbi ventriculus aut virtus non perficiunt concoctionem cibi tardæ concoctionis. Cauebimus autem cibum concoctu facilem, vbi contingat præceſſiſſe alimētum tardæ concoctionis. Timendum enim eſt, ne illi admiſceatur & ad illū modum iam prius nobis expoſitū res reuertatur. A craſſo vero abſtinebimus vbi metus impendet de obſtructionū aduentu. Alimentum tamen validiſſimæ nutritionis, tardæq; cōcoctionis eligim9, vbi quempiā roborare, eumq; validis exercitationib9 tradere cupimus. ſed leue præeligimus alimentum ei, qui in meatuū obſtructionem facile incurrit. Vſus autem medicaminum tres continet regulas. Prima in eligenda qualitate ipſius medicaminis conſiſtit: videlicet

videlicet vel calidi, vel frigidi, vel humidi, vel ſicci. Secunda in quãtitate deligẽda: quæ quidem bifariam diuiditur, nempe vel in menſuram ponderis eius, vel in metiendã eius qualitatem, hoc eſt gradum caloris aut frigoris eius, aut alterius id genus. Tertia autem cõſideratio eſt ipſe ordo temporis eius. Dirigit itaque nos, ad qualitatem medicaminis ſimpliciter eligendam, cognitio generis morbi, quoniã cognita ægritudinis qualitate, eligendum eſt medicamentum illi ſua qualitate contrarium: cum morbus ſuo curetur cõtrario, ſanitas vero ſuo ſimili ſeruetur. At menſura quantitatis eius iuxta illos duos modos ſimul cognoſcitur, coniectura artificioſa, ex membri natura, magnitudinéque morbi, & ex his quæ ſua conuenientia, ſeu ſimilitudine id ſignificant, quæ quidem ſunt maris ac fœminæ differentia, ætates, conſuetudo, tempus anni, & regio, & ars, & robur & habitus corporis, atque color. Ad cognitionem autem naturæ membri quatuor ſunt cognoſcẽda, nempe membri temperatura, eiúſque formatio, poſitus, viréſque ipſius. cognita .n. naturalis mẽbri temperatura ſimul cum morboſæ temperaturæ magnitudine, coniectura prorſus cognoſcetur quantum quis recedat à ſuo naturali temperamẽto, vt ſciatur quonam

nam indigeat vt ſibi reſtituatur. vt gratia exempli: ſi ſalubre temperamentũ alicuius frigidum fuerit, morbus vero calidus, tũc is à ſua temperatura magno diſtat receſſu, magnaq́ꝫ indigebit refrigeratione. quod ſi vtrunqꝫ calidũ fuerit, exigua refrigeratio ſatis erit. Cęterum quod ad formationem ipſius particulæ attinet, iam nobis dictum eſt quot res in ſe includat: quare recurratur ad eum locũ. Hoc tamẽ te ſcire licet, aliquod eſſe membrũ quod ex ſui formatione habet tam intra ſe q̃ extra faciles meatus, vnde tenui ac mediocri medicamine excrementũ expellitur: aliquod vero aliud non ita ſe habet: quo fit vt valentius exigat medicamẽ. Eſt & aliud fungoſũ, aliud vero denſum. Rarũ autem, tenue medicamen deſiderat: dẽſum vero, validiori indiget. Mẽbra pręterea, quæ validius medicamen poſtulant, ſunt, quæ ex neutra parte cauitatem aut intercapedinem habent: minus autem, quę in altera tantum parte. Præterea minus, quæ in vtraqꝫ parte conceptaculũ obtinent, ſed ſunt denſæ aſtrictæq́ꝫ ſubſtantiæ, vt renes. Minus iterum, quod vtrinqꝫ habet concauitatẽ, & eſt raræ ſubſtantię, vt pulmo. Per ſitum vero vt noſti intelligimus, vel locũ, vel cõſenſum. Notitia igitur cõmunicationis membri tũc quidem maxime tibi conducit, cum aliquod medica-

medicamen ad aliquam partẽ trahere,aut reducere decreueris: veluti causa exẽpli,vbi materia in gibbosa parte iecinoris consederit, eã vrina, vbi vero in caua , aluo euacuabimus: quoniam gibbosa epatis pars cũ membris vrinæ,& eius concaua cum intestinis communicationem habent. Notitia vero loci tripliciter opem fert. primo quidem vicinitate vel distantia ipsius.nã si propinquus fuerit locus, vt stomachus,modica medicamẽta ad eũ peruenient,in eundemq́ agent: sed si remotus,vt pulmo,vis profecto medicamẽtorũ mediocriũ remittetur anteq̃ ad eum pertingent. idcirco multo valẽtiora pro eo requirũtur pręsidia. At si vicina fuerit particula,quã medicamẽtum pertigerit, tunc tãta debet esse vis illius medicamẽti,quãta morbo sit opposita. Sed si situs lõgius absit, ita vt si id medicamentũ cõ penetrare debeat,magnã vim penetratiuã requirat,tũc plus ęquo vim medicamẽti augere oportebit,vt in emplastro coxendicis,& cęteris alijs id genus fieri solet. Secundo vero, notitia eorũ quę admisceri debent medicamẽtis,vt cito ad membrum perueniãt: veluti in medicamentis membrorũ vrinæ,admiscẽtur quæ vrinã cient: in cordialibus vero,crocus. Tertio denique,vt sciatur quomodo ipsi mẽbro admouendum sit medicamen , vt gratia exempli.

exempli. si vlcus in inferiorib9 intestinis insidere scierimus, tum illud clysteri pertingimus: quòd si in supremis id esse conieceri-mus, tunc per ea quæ bibuntur.
Nonnunquam adhuc obseruare locũ & consensum simul summopere cõducet, veluti cũ materia iam perfecte fluxerit ad membrum, quid nã agere nos cõuenit. vbi vero materia adhuc fluit, quid iterũ nos agere deceat. nam si adhuc fluat, eã à suo auertemus loco, quatuor tamẽ cõditionibus prius consideratis.
Prima est ad partem oppositã auersio, quam ἀντίσπασιν Græci dicunt, vt cum ex dextra ad lęuam reuellimus partem, sursúmque ab his quæ infra sunt & contra.
Secundo, si consensum seruaueris, vt mensibus confertim erumpentibus, eos quidem sistes, si magnas cucurbitas sub mammis defixeris tãquam ad affinem locum reuocans.
Tertio, pars è regione sita inspicienda est, vt cum in iecinoris affectibus venã brachij dextri internam (quam basilicam appellant) incidimus: in lienis vero, sinistram.
Quarto, distantia animaduertenda est, ne ad locũ nimis vicinum reuocemus. At cũ materia iam fluxerit, vtrũq; horũ conducit: nempe quia ab ipso membro eam excipimus, aut ad vicinam sociamq; particulam reuocamus,
& ab

& ab illa eam extrahimus. veluti in affectibus vteri venam malleoli(ſaphenam vocãt) incidimus.eam vero quę ſub lingua eſt in affectibus vtriuſque tonſillæ, ſeu glãdulæ gutturis , quas duas amigdalas vocant.
At cum ad contrarium locum reuellere deſideras, primo quidem dolorem illius particulæ, à qua retrahitur mitiga,animaduertéque ne tranſitus fiat per membrum nobile.
Notitia præterea virium membri tripliciter confert. Primo quidem inſpicere oportet,an nobile ſit & princeps. nã in his non debemus vti quoad fieri poteſt fortibus medicaminibus, quoniam vniuerſum lęderemus corpus. Nec quod ex cerebro aut epate euacuare oportet haudquaquã ſemel euacuabimus, neq; vehementer omnino infrigidabimus. Porrò cum medicamina diſſoluentia epati emplaſtris ſuperimponere velimus,nequaquam talia apponamus niſi admixtis ſecum adſtringentibus odoratis,vt virtus cuſtodiatur, itidem agendum eſt in his quæ potu ad id damus. Cor vero inter cætera membra maxime obſeruandum. quod ad hoc attinet mox cerebrum, deinde epar.
Secundo,membrum quod habet commune officium animaduerſione dignũ eſt, & ſi non ſit principale,vt ventriculus & pulmo,idcirco ven-

co ventriculo exiſtenti imbecilli in feb. vere non licet aquam valde frigidam potu dare. Nec te latere velim, quòd apponere ſuper mẽbra principalia, & quæ eis vicina ſunt, medicamina exquiſite molliẽtia magnum periculum vitę afferat. Tertio ſenſus acumen eiuſq; hebetudo haud quaquam neglıgẽda eſt. nam apponere medicamenta vitioſę qualitatis & mordicãtia atq; nocua, vt elateria & id genus alia, ſuper membra neruea, quæ ſenſus acumẽ habent, cauendum. Tria adhuc ſunt genera medicamentorum à quibus abſtinendum eſt, nempe vel quę diſſoluũt, vel quę extreme infrigidant, vel quæ oppoſitas habent qualitates, vt erugo æris, & ceruſa, & plumbum, & æs vſtum, & his ſimilia. Hæc inquam eſt diſtinctio medicamenti aſſumpti ex natura mẽbri. Ad magnitudinem autem morbi reuertendum eſt. Quicũque igitur gratia exempli, calorem morboſum ſui corporis habuerit, extingui quidem debet frigidiori medicamento. Si vero frigiditas accidentalis eius valida fuerit, calidiori medicamẽto calefacere oportebit. quòd ſi neutrũ eorum validum fuerit, ſufficit nobis medicamentum minus validũ. Id vero quod ad tempus morbi attinet ſcire licet, in quonam temporum morbus ſit. vt exempli cauſa, ſi abſceſſus fuerit in ſuo principio

pio, admouenda ſunt quæ repellant tantum:
id ſi vigore ſuo conſtiterit, quæ tantum diſ-
ſoluāt. In medio autem iſtorum temporum,
permiſcenda hæc ſunt. Quòd ſi morbus
acutus inter initia fuerit, tunc modice regi-
men attenuabimus. In conſiſtentia vero, ex-
treme victus attenuandus eſt. At ſi morbus
diuturnior fuerit, tum tenui victu initiò non
vtemur. Apud ſtatum vero, modico victu
vti licet. & ſi complures morbi diuturni prę-
ter febres, victu tenui ſoluantur. Itidem cum
materia ægritudinis multa fuerit, eiuſq; ca-
liditas multa, tunc in principio euacuare con
uenit, nec cōcoctionem expectabimus. quòd
ſi mediocris fuerit, concoquere ac euacuare
conueniet. Indicia autem à rerum conueni-
entia ſeu ſimilitudine ſumpta, facile pote-
ris cognoſcere. ex quarum genere eſt aër, qui
quidem maxime conſiderandus eſt, curatio-
ni ne an morbo vim afferat. Porrò ægri-
tudines periculoſæ in quibus ſi debita vta-
mur mora, ac minoratione ſeu alleuatione,
nec adhuc ſimus in tuto de virtutis deliquio,
tunc primo à forti curatione incipere con-
ſentaneum eſſe dicimus. Quod ſi nullum eſt
in eis periculum, tunc ſenſim ad fortiorem
procedendum eſt, ſi leuior non ſuffecerit.
Caue præterea ne ab eo quod conuenit age-

re

re declines, quanuis impreſſio tardauerit. Ne perſiſtas in errore aliquo, & ſi eius nocumentum non apparuerit. Nihilominus nō permaneas in vnico remedio in eadē curatione, ſed ad aliud pertranſeas, quoniam corpus nō afficitur à re conſueta. Quodlibet præterea corpus, quodlibetq́ membrum, immo idem corpus idemq́ membrum, in diuerſis temporibus proprietatē habet, vt poſſit ab aliquo remedio affici, ab aliquo vero non. Cūq́ ignoraueris morbum, committe eum naturæ. nec præcipitanter agas, quoniam vel ipſa natura morbum euincet, vel monſtrabit.
Cæterum vbi morbus coniunctus fuerit dolori aut cauſæ doloris vel inferenti dolorem, vt eſt vulnus vel caſus, tunc à mitigantibus dolorem inchoandum eſt. Et cum vſu ſoporificorum indigueris, ne pertranſeas quale eſt papauer. cū hoc enim quod ſoporificam vim habet familiare eſt, quòd ſi ex vehemēti ſenſu mēbri lædatur, alatur his quæ ſanguinem multo craſſiorē reddunt, vt frumentū coctū. At ſi infrigidationē non verearis, cibetur rebus frigidis, vt eſt lactuca & id genus alia.
Porro ſcias quòd inter cætera remedia optimū eſt recurrere ad id quod vires tū animales tū vitales validas reddat, vt eſt lætitia & occurſus rei gratæ: & iugiter vti his quibus
gaudio

gaudio afficitur, immo fortaſſe iuuabit aſſidua cõſuetudo cũ viris præſtãtiſſimis,& cum his quos reueretur, prohibet enim ęgrotum à rebus quæ nocent ei. Proximum autẽ huic generi remediorum eſt tranſferri de regione in regionem,& de aëre in aërem,& de habitibus in alios habitus tranſmutari, & omni vti conatu vt habitus atque motus exerceat, quibus membrum æquetur, aut alicui temperamento reſtituatur, vt cum cogimus puerum ſtrabum inſpicere oblique in rem ſplẽdidam, & qui habet torturam faciei, inſpicere ſpeculum chalybis: ſic enim faciem ſuam æquare conabitur, atq; oculos, ita vt fortaſſe tali ſolertia, reducetur ad correctionem.

Inter cætera præterea quãtum poteris cauere debes, ne remedijs vehementibus tempore non commodo, veluti ne magna ſolutione alui, vel vomitu & abſceſſuum apertione & vſtione, quam καυτήριον Græci vocant, tempore æſtatis & hyemis vtaris. Id vero quod in curationibus eximiam requirit conſideratiõẽ, eſt vbi in eodem morbo duo concurrunt quæ contraria exigant, vt ſi gratia exempli, ipſa ægritudo aliquid exigat, cuius cõtrarium tamen eius cauſa expetit, vt eſt ipſa febris pituitoſa. hæc enim ratione ſui caloris refrigerationem, ratione vero materiæ, quę eſt cauſa

feb, calefactionem desiderat, & contra. itidem vbi morbus calefactionẽ, & eius accidens infrigidationẽ postulat, vt materia doloris intestini coli, quæ quidẽ calefaciẽtia, aut discutientia, vel attenuantia exposcit, vehemẽs tamen dolor eius refrigerãtia & soporifera requirit, & contra. Cæterum te latere non licet, quòd nõ quęlibet repletio, neq; quælibet mala temperatura curatur per contrariũ, videlicet per euacuationẽ & per contrariationẽ, seu per oppositam alterationẽ. quoniam sæpissime vsus optimi regiminis, ad repletionem & malam temperaturam adhibiti satis sufficit.

Fen quartæ caput secundum, de medicatione ægritudinum ex malo temperamẽto ortarum.

SI mala tẽperatura sine materia fuerit, tunc ipsum temperamentũ permutare tantũ debemus. sed si cũ materia fuerit, euacuabimus quidẽ: & fortasse sola euacuatio satis erit, vbi nulla mala temperatura ex ipsa materia, ob eius præcedentem infixionẽ, relicta fuerit. fortasse tamen id non erit satis, vbi vitiosa temperatura relicta fuerit: immo peracta euacuatione tẽperamentum mutare oportebit. Ad hæc dicamus quòd mala temperatura varijs curatur modis. nempe hæc vel erit iam infixa, & tum

tum eius cura fiet per cõtrarium absolute, & hæc est absoluta medicatio. vel erit in fieri, quam quidem corrigit ipsa medicatio facta cum præseruatione. Vt gratia exempli, absoluta medicatio est curare putredinem febris quartanæ medicamento, quod ex viperis conficitur, theriacem vocant. & tertianā potu aquę frigidę, vt flaua extinguatur bilis. & prę-cautio est vt in quartana veratro, in tertiana scamonio purges, cum per id, principium futuræ accessionis vitare intendimus. Cúmque de aliqua ægritudine ambigis, vtrũ eius causa fuerit caliditas vel frigiditas, & cupis id experiri, nequaquam experiaris re modũ excedẽte, & aduerte ne impressio per accidẽs facta te decipiat. Scias quoq; quòd æquale est tempus, quo fit infrigidatio & calefactio. verum maior est timor infrigidationis: quia calor est naturæ amicus, in humectatione tamẽ & exiccatione æqualis est timor. verum ipsa humectatio longius exposcit tempus. humidum autem & siccum vtrumq; eorum conseruatur à sua validissima causa: permutatur vero à vehementi causa sui cõtrarij. & calidum quidem adaugetur illis causis, quarum mẽtio iã à nobis plene facta est. deinceps quę excrementa, & repletionẽ tollũt, & quę obstructiones recludunt. mox ex eo, quod ipsum cõser-

uat,quod quidem eſt humidum ęquale.frigidum vero validius redditur ob eius validas cauſas,& ob caloris ſuffocationem, & per id, quod ipſum vehementer diſſoluit: quod quidem eſt ipſa ſiccitas per ſe,& caliditas per accidens. Quicunq; autem exuperantē calorem aperientibus remedijs curare velit, ab immodica infrigidatiōe caueat,ne inlapideſcentem facultatem,& opilationem addat.ab immoderata quoq; calefactione abſtinere debet:quoniam malam temperaturam calidam augeret:ſed ſenſim procedere debet, & primo quę detergūt, ad id quod infrigidari debet.Si aqua ordei & aqua endiuię ſufficiat,bene eſt. ſed ſi id non ſatis ſit,tunc mediocria adminiſtrāda ſunt. Quod ſi ne hæc quidem ſatiſfaciant, vtendū eſt his quę tenuem habēt calorem.intrepideq; id agere potes.quoniā maius eſt iuuamentum infrigidationis,quod ſequitur ex apertione eorum, q̄ nocumentum ſupercalefactionis ipſorum.quę quidē facile poterit extingui poſt recluſionem.Immoderata autem extinctio coctionem acrium humorū vetat,etſi nonnulli huic aduerſentur ſententię, cū ignorent immodicā extinctionē vires deijcere,& pręſertim quæ per ægritudinē imbecilliores effectæ ſunt,& q̄uis materia ſummopere corrigatur,quandoq; tamē relinquūtur poſt

tur post eam ægritudines, quæ ex mala temperatura frigida immateriali pendent, aut cum materia contraria illi temperaturæ quæ correcta fuit. Porrò frigida tẽperatura cũ iam infixa fuerit, videtur quoquo modo esse difficilis calefactionis. in principio vero est admodum facile. verũ infrigidare summe calidam, & si sit difficile, facilius tamen est q̃ calefacere extreme frigidã. Quoniam extrema frigiditas est ipsa mors naturę, eiq; æquatur. Scias pręterea quòd infrigidatio quãdoq; adiungitur siccitati, & quãdoq; humiditati, nõnunq̃ vero est expers vtriusq;. Exiccatio autẽ frigiditatem iam factã fouet. humiditas vero eam quæ nunc fit magis inducit. nonnunquã pręterea adiuuãt siccitatem omnes causę caloris quæ in extremo fuerint. & nonnunq̃ omnes causæ immoderatæ frigiditatis humiditatẽ adiuuãt, neq; quicq̃ adeo efficaciter id efficit, vt ociũ & assiduus vsus leniũ balneorum & thermarum. Hoc autem totũ iam in prioribus sermonibus notum fecimus. Vinũ quoq; dilutũ eximiã habet vim humectandi. Scire adhuc debes quòd cũ senex indiget refrigeratione & humectatiõe, ad id nõ est sufficiens id quod ad temperiẽ eum deducat, immo quod ad eius frigidam & humidã temperaturam in quã incidit transeat, & si sit ei ac-

cidẽtalis,eſt veluti naturalis. Nec te lateat quòd ſæpiſſime quãdo aliquã temperaturam immutare cupimus,cogimur facere quæ eam validiorẽ reddant, mixta cum re ei cõtraria. vt cũ cogimur vti aceto cũ medicamentis calefaciẽtibus, ob eorum imbecillem vim, propter quam ad aliquã particulã penetrare nequeunt.itidem cogimur vti croco in medicamentis infrigidantibus cor, vt ad ipſum perducat. Multotiens adhuc aliquod medicamẽ habet validiſſimam vim permutãdi aliquam temperaturam, ſed ob eius tenuitatẽ nõ adeo immoratur vt ſuum peragat officium: tunc igitur oportet ei admiſcere aliquid quod illud craſſius reddat, detineatq́;,etſi cõtrarium ſuę actionis id inferat: vt cũ oleo balſamino cerã admiſcemus,vel aliud,vt in eo mẽbro tantiſper detineatur dũ poſſit fungi officio ſuo.

Caput tertium fen quartæ: Quomodo & quando fieri debeat euacuatio.

DEcem ſunt ea quæ rectum adferunt iudicium de euacuatione facienda: nempe repletio, vires, temperatura, habitudines corporis, & accidentia concurrentia. velut ne illi, quem ſoluere vis, acciderit iam ſolutio alui: quoniã in alui profluuio aluũ ſoluere periculoſum eſt. ad hæc

ætates

ætates & tēpus anni,& aëris conſtitutio,& regiones & cōſuetudo in euacuatione,& exercitia ſeu artes. Hæc inq̄ ſi contrariū affirmandæ euacuationis indicent,euacuationē quidē prohibebunt. Vacuitas nanq; euacuationem omnino prohibet. Itidem & imbecillitas: cuius vis trium facultatum. Verum quandoque præeligimus debilitatē alicuius virtutis, potius q̄ nocumentum quod ſequi poſſet ex dimiſſione euacuationis. hoc autem in facultatibus ſenſus & motus,ſi confidamus rem periculoſam corrigi poſſe cum acciderit. itidē & in cunctis facultatibus fieri debet. Temperatura præterea calida & ſicca euacuationem prohibet. Itidem frigida & humida, quę caloris eſt expers,vel imbecillem habet calorem,euacuationem vetat. Calida vero & humida eam ſatis admittit. Habitus autē corporis idem facit. nam immoderata macilētia & raritas corporis,eam impedit timore diſſolutionis virtutis. & ideo cū rexeris aliquem imbecillum macilentum,qui multam flauā bilem in ſanguine habeat,debes ipſi ea exhibere remedia,quę vrinā multiplicent,& nō euacuare ipſum: cibabisq; eum his quæ optimū ſanguinem generant,ad frigidum & humidū declinantia. Sic enim fortaſſe temperamentum humoris eius corriges. Immo forte ro-

borabis ipſum,& tũc euacuationes tolerabit. Itidem neq; ſis præceps in ægro euacuando, qui ex vſu habet parum comedere,ſi euacuationem euitare potes. Et qui ſupra modũ obeſus,prohibebis quoq; ab euacuatione, timẽs tum ne frigiditas præualeat,tum etiã ne caro venas opprimat,eaſq; inanitas claudat & ſuffocetur natiuus calor, aut ad viſcera excrementa exprimat. Accidentia quoq; mala vt prõptitudo ad alui profluuiũ (quod διάρροιαν vocant) & conuulſio, euacuationem vetant, & ætates inferiores integro incremẽto, & quę ad terminum vltimi ſenij deuenerint. Tempus quoq; æſtiuum & ſupra modum frigidũ, eam non admittunt. Regio ad hæc meridionalis admodum calida ſatis ei obſtat, cũ maior pars medicaminum ſoluẽtium ſit calida, coniũctio autem duorum calorum intolerabilis eſt. Adde etiam quòd vires ſunt imbecilles,& laxæ,& calor exterior trahit ad ſe humorem foras, medicamentũ vero intrò:& ſic validus accidet tract9 qui ad pugnam ducet. Septentrionalis quoq; regio frigida eadem vetat, & qui parum eſt aſſuetus euacuari, ab euacuatione etiam prohibendus eſt. Itidem & qui habent exercitia in quibus magna fieri ſolet euacuatio,vt qui balneis ſubminiſtrant, & qui onera ferunt, & tandem in quolibet

exercitio

exercitio laborioſo abſtinendum eſt ab euacuatione. Porrò ſcire debes quòd ex qualibet euacuatione quinque deſiderantur. Primum quidem, vt id quod euacuari debet euacuetur, poſt quam prorſus euacuationem alleuatio ſubſequatur, non laſſitudo inſtrumẽtorum, aut caloris irritatio aut feb. diaria: id eſt ephemera, vel aliquis alius morbus qui ſubſequi ſolet, vt inteſtinorum abraſio per alui ſolutionem, & vlcera veſicæ per vrinæ euacuationem, nam etſi id iuuerit, eius iuuamentum non percipietur, immo fortaſſe ſtatim nocebit, donec accidens remoueatur. Secundo inſpiciendum eſt, quò tendat, quoniã nauſea vomitu purgatur, & dolor ventris per alui deiectionem. Tertio, vt origo membri ſit in ea parte ad quam vergit. ſicut ſe habet interna vena dextri brachij ad iecinoris affectus, non autem capitalis dextra que cephalica nuncupatur. Nam ſi in ſimilibus errorẽ cõmiſerit, noxam afferet. Membrum autem per quod educitur, ignobilius eſſe debet eo. à quo vacuatio fit, ne humor ad nobilius tẽdat. per exitumq́ꝫ ſibi naturalem id fieri debet, vt ſe habent mẽbra vrinaria ad gibbum epatis, & inteſtina ad eius concauum. Prętere a membrum per quod fit expulſio, quandoqꝫ eſt ipſummet membrum, à quo euacuatio facienda

ciēda est. Sed si in eo fuerit aliquis diuturnus affectus, vel aliqua recens ægritudo, timendū́q; esset ne humores super ipsum transirēt, tunc oportebit eos alió deriuare quod sit cōuenientius. immo quandoq; veremur ne prædominio humoris in eo ægritudinem pariat: vt si ab oculo ad guttur repelletur, fortasse enim in tumorē anginæ nos ducet. Quo circa in similibus sensim procedendū est. immo ipsa natura quandoq; simili fungitur officio, & euacuat per insuetá partem, cum custodire curet illud membrum quādo est imbecille. & aliquando id quod natura euacuat à remota oppositá́q; parte ambiguitatem affert: vt si à capite ad aluum aut crus & plantam pedis, id expellatur. nam vtrum ab vniuerso membro aut ab aliquo eius sinu id fiat, nō verè scitur. Tempus euacuationis considerare oportet. & Gal. adhuc dicit, quòd in diuturnis morbis expectanda est concoctio, non in alijs. Quid autem sit concoctio, iam nosti. Post concoctionem autem ante euacuationem exhibenda sunt attenuantia, veluti aqua hysopi, aut satureiæ, & semina. Verum in acutis quoq; morbis, & præsertim quietis, consentaneum est coctionem expectare. Sed si mobiles fuerint, tunc cōuenientius est euacuationem materiæ accelerare: quoniam læsio quæ

ab eius

ab eius motu prouenit, longe maior est quàm quæ ab euacuatione ante cõcoctionẽ, præcipue vbi humores fuerint tenues, & maxime si in capacitatibus venarum fuerint, & non ingrediantur membra. At si in aliqua particula humor fuerit detentus, haudquaquam moueatur donec concoctus fuerit, & mediocrem substantiã adeptus: vt ex locis proprijs iam nosti. Itidem si non fidamus virtutem sustẽtari vsque ad tempus concoctionis, euacuabimus quidem eum humorem, prius tamẽ cognita eius tenuitate & crassicie. Quod si crassus & densus fuerit, nequaquã eum moueas, nisi prius ipsum attenuaueris. Indicat autem ipsam crassitudinem nausea quæ pręcessit, & dolor tensiuus sub precordijs, & ortus apostematum in visceribus. Maxime autem animaduertendum est in hac re, ne exigui meatus sint obstructi: & post hæc omnia poteris aluum soluere ante concoctionem. Quinto vero contemplanda est quãtitas rei quæ euacuatur. quod quidem ad cõsiderationem quantitatis materię virtutisq́ atq; accidentium quæ post euacuationem remanent attinet. quoniam si accidens aliquod euacuationem sequatur, minus euacuabimus de eo quod euacuare ꝓposuimus, nisi sperauerimus succurrere illi accidenti quod euacuationem subsequitur,

ſubſequitur, vt in conuulſione ex repletione fieri ſolet. Scias adhuc quòd dupliciter materia euacuatur eradicaturq́ à ſuo loco. vel enim per reuulſum ad contrariam remotamq́, vel per deriuatum ad contrariam proximamq́ particulam. Conuenientius tamen tempus,quo id fieri debet,eſt, dum nulla eſt in corpore repletio, neq; humorum redundātia vllo pacto. Subijciatur igitur vt à ſupremis partibus oris alicuius viri immodice ſanguis profluxerit, vel ab hæmorroidib9 alicuius mulieris,immoderata ſanguinis copia effluxerit,cogimur omnino aut ad partem vicinam oppoſitam reducere, & tunc recte reuocabitur materia,in primo quidem exemplo ad nares,in ſecundo vero ad locos,menſes reuocando. At ſi ad remotam partem oppoſitam reuellere cupimus, tunc in primo exemplo per infernas.In ſecundo vero per ſupernas venas, & corporis particulas ſanguinem euacuabimus.& cum ad remotam partem fit auerſio,non debet per duas diametros remoueri, ſed tantum per vnam diametrum quæ longinquior ſit. nam ſi materia in ſupremis partibus dextri corporis fuerit, nequaquā ad infernas ſiniſtri reuocabis, immo ad eiuſdē dextri infernas partes retrahes,quod profecto conuenientius eſt, aut ad ſiniſtras ſupremas,
ſi

ſi tanta fuerit diſtantia,quanta inter flexurã & flexuram, dummodo res non ſit vt in duabus capitis partibus. Nam ſi in dextra capitis parte materia inſederit, ad infernam non ad ſiniſtram capitis partem trahes. Cæterum cũ ad locum remotum materiam reuellere intẽdis , mitiga prius dolorẽ loci affecti. ſic enim minor fiet tractionis violentia,cum dolor ipſe trahat. At cum grauiter trahitur ad locũ, ad quem trahere cupis,non properes importune, fortaſſe enim huiuſmodi vrgens infeſtatio mouebit materiam , eamq́ attenuabit, & non trahetur,immo ad affectum locum facilius reuocabitur. Nonnunquam prætereа ſatis erit tibi retrahere,& ſi eam non euacues , quoniam ipſa retractio prohibet materiam cõuerti ad membrum, quanuis non extrahat eam . Sola enim auerſio ipſa fungitur officio propoſito, etſi ea nihil euacues,immo ſufficiet tibi ſi vſus fueris deuinctione oppoſitorum membrorum, cucurbitularumq́ defixione , aut medicamentis quæ rubificantia vocant:& vt ſummatim dicã,quibuſuis dolorem inferentibus remedijs . Materiæ rurſus quæ facilius vacuantur,ſunt quę in venis exiſtunt,moxq́ in membris,& artubus. Maxima nanque cum difficultate ex his extrahi atque euacuari poſſunt , nec fieri poteſt quin cum illis

illis aliquid aliud euacuetur. Ad hæc qui euacuatus eſt,nõ debet feſtinare ad cibos multos ac crudos capiendos: quoniam natura eos incoctos trahet.quòd ſi aliqua vi cogimur id facere, id quidem ſenſim ac paulatim fiat, adeo vt ordinate res procedat, & quod corpus ingreditur ſit optime concoctum. Porrò venę ſectio, eſt humorum æque auctorum propria euacuatio. Sed propria euacuatio, quæ debetur humori ſua quantitate tantum exuperãti,aut ſua qualitate corrupto, eſt aliud à venę ſectione.Omnis præterea euacuatio immoderata,ſolet,vt plurimum,feb.inducere.Cumq́ ex detentione alicuius fluxionis conſuetę aliquis malus ſubſequatur affectus, eandem reuocare euacuationem, curatio vt plurimum eſt: vt ſi auriũ ſordis aut narium mucci detentio vertiginem induxerit, proculdubio eorum eductio eam tollet. Nec te lateat,quòd minus nocet relinquere aliquod reſiduum humoris,qui euacuatione indiget, quàm exquiſite eum euacuare, vel ægrum eó perducere,vt vires debilitẽtur: quoniam ipſa natura tale reſiduum ſępiſſime ſoluere ſolet. Et vbi humor in genere perſeuerauerit conuenienti, ægrotánſque eum bene fert, ne timeas exuperantiam, & fortaſſe eris coactus euacuare vſque ad animi deliquium. Et ſi

quis

quis vires validas habeat, materia tamen humorum vitiosorum eius admodum exuperās fuerit, vberrimė euacuari potest. Sed qui vires imbecillas habet, humorúmque malorum eius materia multa fuerit, tūc sensim eum euacuare oportet. Itidem si materia valde hæreat, aut cum sanguine valide mixta fuerit, is semel euacuari nequit: vt fit in coxēdice & in articulorum doloribus diuturnis, & cancro, inueteratáque scabie, diuturnísque tuberculis. Scias præterea quòd alui solutio trahit à partibus superioribus, & eradicat ab inferioribus. Expedit igitur vtrique tractui conuenienti videlicet & opposito. conuenit adhuc & post materierum quietem. Et cum materiæ in superioribus partibus fuerint, ad oppositum trahit, & à loco vbi sunt, eas euellit. Vomitus vero, & attractionē & euulsionem opposito modo efficit. Venæ sectio vero, variė se habet iuxta loci varietatem vbi sanguis existit, vt iam nosti. Ille præterea minus euacuatione indiget, qui optimo vtitur nutrimento, optiméque concoquit, & qui regiones inhabitant calidas.

Caput quartum fen quartę, de regulis quę vomitui & alui solutioni sunt cōmunes, deq́ modo quo vomitiuum solutiuumq́ trahant.

Si quis

CAPVT

SI quis alui ſolutione, vel vomitu vti deſiderat, debet ſuum diſpartiri cibum, & quantum vno die ſufficit ei, bis idem reſumat, varietq́; cibaria potioneſq́;. fiet enim ex hoc vt ventriculus, ſi quid in ſe cõtinet, id ſuſq́; deq́; expellere cupiat. At ſi cibus nec varius neque ſuper aliũ appoſitus fuerit, ventriculus profectò eum tenaciter retinet, eumq́; cuſtodit, vehementerq́; eum amplectitur, præſertim ſi exiguæ fuerit quantitatis. Qui vero lenem habet aluũ, nullum horum agere debet. Nec te lateat, quòd qui bono vtitur regimine, non contigit eum indigere vomitu, vel alui ſolutione, vel alijs ſimilibus. Nam bonum regimẽ aliquid aliud his leuius deſiderat. Immo forte ſi quis diligens fuerit in hac re, ſufficiet ei deambulatio & frictio & balnea. Quod ſi ei9 corpus repletum fuerit, profectò huiuſmodi viri repletio, vt plurimũ ex optimo humore erit, hoc eſt, ex ſanguine. Huic ergo venæ ſectio magis neceſſaria eſt pro eius purgatione, nõ alui ſolutio. Porrò vbi neceſſitas non cogit venam incidere, & aluum ſoluere, velut cum veratro & alijs fortibus medicamẽtis, tunc à ſanguinis miſſione inchoandum eſt. hoc enim eſt Hip. prę ceptum in li. de morbis paſſim graſſantibus, & eſt profectò verum. Itidem ſi cum

ſanguine

ſanguine pituitoſi humores immixti fuerint, quibus fortaſſe venæ ſectio craſſiciem & lentorem addiderit, tūc ab alui ſolutione inchoandum eſt. & vt ſummatim dicam, cum humores ęquales fuerint, prępone phlębotomiā, deinde euacua. Sed ſi inęquales, euacua prius excrementum donec æquētur, deinde venam incide. Ad hæc vbi præponenda eſt ſanguinis miſſio, & aliquis pharmacum pręmiſerit, paucis diebus expectare debet. At cui recens vena ſecta fuerit, & euacuatione indiguerit, exhibere ei pharmacum conuenientius erit. Multoties vero exhibere pharmacum, vbi venæ ſectio cōueniret, febrem vnà cum perturbatione introducit, quæ quidem ſi adhibitis remedijs ſedatiuis non ſedetur, tunc nō ignorabis fuiſſe neceſſarium pręponere ſanguinis miſſionem. Nec requiritur quælibet euacuatio, ob immoderatā repletionem. immo quandoque affectus magnitudo repletioq́ ſecundum qualitatem non ſecundum quantitatem eā expoſcit. Sæpiſſime adhuc aliqua neceſſitas cogit euacuatione vti. & aliquid eam prohibet, nullóque alio ingenio vti poteſt q̃ inedia & ſomno atque correctione temperaturæ quam repletio inducit. Cęterum aliqua eſt euacuatio qua in præcautionem vtimur: vt eſt illa qua indiget is, qui podagra & comi-

tiali morbo, vel alijs corripi certo tempore solet,& præsertim tempore veris. Tunc ergo ante illud tempus debet se præparare, & euacuatione suæ ægritudini propria vti, siue sanguinis detractione, siue pharmacia, & fortasse administratio exiccantiũ exterius,& exiccatiua medicamina aliquo euacuationis officio funguntur, vt his qui aqua inter cutem laborant, administrari solent. Nonnunquam præterea oportet te vti medicamento simili in qualitate humori euacuando, vt scamonio, cum flauam bilem euacuare cogaris. Tunc igitur ei admisceri debet id quod sua qualitate ei obstet, & vt in solutione conueniat, vel quod non prohibeat eius solutionem, vt sunt mirobalani, malámque temperaturam si quæ orta fuerit ab eo, post illud corrigat. Porrò qui viscerum seu stomachi ac intestinorum apostematibus laborant, moleste ferunt solutionem & vomitum. Quod si hoc indigeant, da eis lupulos,& cartamum,& aquam polipodij, & cassiam fistulam, & his similia. inquit Hip. macilentos & ad vomitum faciles, purgandos esse per vomitũ, hoc autem fiat æstate, vere, autumno, nõ hieme. Sed qui mediocriter carnosus fuerit, conuenientius est eum per inferiora purgare. Quod si res vrgeat vt vomitu euacuemus, ad æstatem differre debe-

ferre debemus. Cauendúmque est ab eo, nisi vbi magna vrgeat necessitas. Attenuatio prę terea humoris quem euacuare volumus, solu tioni ac vomitui præponenda est. Itidem & meatuum dilatatio, reclusioq́; hoc enim fidimus, corpus nullum laborem esse passurum. Cæterum scire debes quòd assuescere naturam, vt reddatur lenis & facilis, ad id quod cu pis, videlicet ad vẽtris solutionem, vel vomitum, anteq̃ exhibeatur solutiuum, vel vomitiuum, est regimen prosperum. Ad hæc ventris purgatio atq; vomitus, vbi gracilitas vẽtris adsit, difficilis quidem ac laboriosa & periculosa. Porro vomitiuum medicamentum efficitur solutiuum, cum ventriculus validam habuerit vim, aut vbi post vehementem famem exhibitum fuerit: vel si ille cui exhibitũ est solutus sit, vel natura lenis, aut ad vomitũ insuetus, aut quod illud medicamentũ sit grauis substantiæ, facile descendens. Solutiuum vero redditur vomitiuũ, ob stomachi imbecillitatem, aut immoderatã excrementi alui siccatiõem, aut quia medicamentũ id abominabile est, aut qui illud sumpserit nauseã patiatur. Cũq; aliquod solutiuũ medicamentum nihil vel aliquid incoctũ soluerit, humorem soluẽdum mouet, & eum per corpus dispergit, corporique dominatur, & alij humo-

 res in

res in eum conuertuntur, & talis humor in corpore multiplicatur. Est præterea in corpore aliquis humor qui facile vomitui consentit, vt plurimũ, sicut flaua bilis: aliquis vero cum difficultate, vt atra bilis: quidam vtrũq; habet, vt pituita. Ad hæc febriens alui purgatione potius q̃ vomitu vti debet. qui autem humorem habet deorsum descendentẽ, vt qui leuitate intestinorum, quam lienteriam dicunt, laborat, prohibitus est ei vomitus. Porrò inter cætera medicamina soluentia illud certe deterius est, quod tempore solutionis ex medicamentis maxime diuersis constat. quoniam solutio perturbatur, & primum antequã secundum soluet, & forte primum substantiã secundi soluet. Quicunque prętereа solutioni alui vel vomitui se committit, cum purũ habeat corpus, impossibile est, quin & capitis vertiginem, ventrísque tormina atq; inquietudinẽ patiatur. & quicquid euacuabitur ab eo, id prorsus maxima cum difficultate purgabitur. & vt vnico verbo dicam, quotiescunque solutiuũ medicamentum excrementa expurgat, nullam consequitur ipsum perturbatio. Sed cum incœperit perturbatio, id profecto aliquid aliud quàm excrementũ euacuat. Cumq; humor, qui per vomitum vel aluum euacuandus est, in alium conuertatur

humorẽ,

humorem,corpus profecto indicat esse expurgatum ex illo humore,quē euacuare desideramus. Sed si in abrasionē,& quid nigrū fœtidū vertatur, tunc malo est. Prȩterea vbi somnus post solutionem inualuerit, significat corpus esse exacte purgatū per talem euacuationem, & contulisse. Nec te lateat, quòd si post solutionem vel vomitū sitis inualuerit,quod perfectam ac exquisitam optimāq; purgationem significat. Scias adhuc quod solutiuum medicamen soluit vi tractiua, qua ipsum & humorem trahit,& fortasse trahit crassum humorem & tenuē relinquit,vt quod atram bilem soluit efficere solet,nec recte locutus est, qui dixit illud medicamen generare id qđ trahit,vel quod tenuius primo trahat. Tāetsi Gale. sententia hȩc sit, absolute tamē dicit, quòd illud solutiuum, quod nullam habet beneficam vim,si non soluerit sed in nutrimentum conuertatur,generat humorem quem trahit, sed hæc sententia non est omnino probanda. Verum,vt ex sententia Gal. colligi potest,videtur ipse censere quòd inter medicamētum trahens,& humorem tractū sit quȩdam similitudo in substantia,& ideo trahit. quæ quidē sententia non videtur veritati conformis.

Nam si tractio fieret per similitudinem, ferrum certe ferrum traheret quando illi domi-

naretur,& aurum itidem aurum attraheret, vbi ſua quãtitate illi præualeret. Veruntamẽ huius inquiſitionis finis,ad alium q̃ ad medicum pertinet. Secundũ adhuc eſt quod attractio humorum,quæ fit per potionem ſolutiui medicaminis,vel vomitiui, per eaſdẽ fit vias,per quas pulſi fuerũt,donec ad inteſtina & ventriculum perueniant, ibiq́ natura mouetur vt foras propellat. Raro tamen accidit vt per potionem ſolutiuã aſcendãt ad ſtomachum,quod ſi aſcenderint, ad vomitum quidem euocabuntur,duabusq́ rationibus nõ fit aſcenſus ad ſtomachum. Prima, quia ſolutiuum medicamentum cito penetrat ad inteſtina. Secũda vero, quia tẽpore potionis pharmaci ſolutiui,natura feſtinat expellere ex venis,meſaraicis nuncupatis,deorſum non ſurſum. Eſt enim id & propinquius atq; facilius. Adde etiam quod ſubſequentia, ea quæ præceſſerunt impellunt. hoc autẽ maxime mouet naturam ad expulſionem per propinquiorem viam. & ſi medicamen haberet vim tractiuã non coniunctam ipſi humori,tunc vis naturę expultricis deberet magis præualere in corpore ſano ac robuſto. Accedit ad hoc, quia medicamen trahit illum ad propriam viam. At vomitiuum medicamen contrario modo ſe habet, nam cũ in ventriculo eſt, inibi mo-

ratur,& humorem trahit ad se ex intestinis, suaq́ue vi & resistentia naturali virtuti dominatur. Scire adhuc debes quòd maior attractio humorũ,quæ fit per medicamentorũ solutiuorũ tractum,est in venis,nisi valde vicinũ extiterit:tunc enim ex eo & in venas & nõ venas humor trahitur, vt in humoribus qui in pulmone sunt fieri solet. hi enim per viciniorem viam trahũtur ad ventriculum & intestina, quanuis non permeent per venas. Itẽ scias quòd sæpissime exiccatio quæ fit cum medicamentis exiccãtibus, est causa euacuationis humiditatum à corpore,vt in aqua inter cutem fieri solet.

Caput quintũ fen quartæ, sermo de purgatione & eius regulis.

IAm ante à nobis traditũ est,oportere corpus præparare ad recipiendum solutiuum medicamen, antequam exhibeatur,amplificatiõe meatuum,lenitioneq́ue alui,& pręsertim in frigidis affectibus.& vt summatim dicam,ante ventris solutionem lubricum facere est optima regula,in qua maxima fiducia habẽda est,præterquàm in his qui admodum parati sunt ad alui fluxum. In his enim nihil tale agendũ est. quoniam immodici profluuij periculum esset.

Horum ergo ſolutiuo medicamini admiſcen dum eſt aliquod vomitiuū, ne feſtinet deſcen dere à vētriculo anteq̄ perficiat officium ſuum. immo ęquetur in eo vis vtriuſq; medicaminis, & ſolutiuum agat ſuam actionem, vomitiuumq́; ſuo fungatur officio illi oppoſito. Cæterū balbutientes ſunt fluxui ventris expoſitiſſimi, ideoq́; fortiſſimū medicamen ſolutiuū non ferunt, & vt plurimum eorū ſolutio prouenit ex fluxionib9 capitis. Periculoſum præterea eſt ſumere pharmacum ſolutiuum manentibus ſiccis excrementis in inteſtinis, ſed debent prius educi ſiue clyſtere ſiue aliquo lenitiuo iure. Vti etiā balneo ante ſolutiui pharmaci potionē per aliquot dies, eſt ex præparatiuis remedijs præſentaneis, niſi aliquid impedierit. Sed inter balnea & pharmaci potionem exiguū debet intereſſe interuallū, nec poſt pharmaci hauſtum debet balneum ingredi, quoniam materiam ad exteriora euocat. Cōueniret tamen vbi alui fluxionem ſiſtere curaremus. Sed hieme nihil inconuenit primam domum balnei ingredi, vbi eius calor haudquaquam poſſit trahere, ſed lenire. & vt verbo dicam, aer, vbi verſatur qui pharmacum ſumpſerit, ad exiguam caliditatem declinare debet, ne ſudet neque moleſtia afficiatur. hoc enim inter ea quæ

præparant

pręparant numeratur. Itidem & frictio & inunctio ex oleo præparatiuum eſt remedium. At qui pharmaco non fuerit vſus, neque ipſum potauerit, nequaquam debet medicus exhibere ei medicamina vehemēter ſoluētia. Qui vero repletione tenentur, humoribusq́ glutinoſis ac tentione in præcordijs laborāt, & qui in viſceribus inflammationem & opilationes habuerint, nulla eſt eis exhibenda potio, donec id lenientibus alimentis, balneo, ocioq́, & dimiſſione rerum quę moueant & inflamment corrigatur. Porrò qui aquas ſtagnales bibūt, ac lienoſi, fortia deſiderāt pharmaca. Adhæc ſi quis validū hauſerit pharmacum, ſatius erit poſt illud dormire anteaquam operetur, quoniā tunc melius ſuo fungetur officio. Si vero debile id fuerit, ſatius erit à ſumpto pharmaco non dormire, quoniam natura medicamentum id concoquet. Sed cum pharmacum incipit operari, vtcūque fuerit, tutius eſt non ſuperdormire, neque debet moueri ſuper potionem pharmaci, ſed quieſcere vt ipſum natura amplectatur agatq́ in ipſum, nam niſi in ipſum agat, id in naturam non aget. Odorare tamen debet quæ nauſeam prohibent, vt mentam, & rutam, & apium, & citonium, & terram lenniā roſacea aqua reſperſam, pauco addito aceto.

&

& ſi ob odorem pharmaci renuat illud haurire, claudat nares. Debet præterea, qui à medicamento abhorret, aliquid tarcon (quod pyrethrum à nonnullis eſſe creditur) mandere, vt oris facultatem ſtupidã reddat. Quod ſi vereatur ne medicamẽtum euomat, extrema deligere debet, & poſt potum ſtatim aliquod habens adſtringendi vim ſumat. Cęterum his quãdoq; medici catapotia melle obuoluunt, nonnunquam melle, vel zuccharo decoctis, adeo vt indumento quodam oblinãtur. Eſt quoq; conueniens induſtria ea cera liniri. Ex induſtria adhuc eſt implere os aqua, vel aliquo alio, deinde catapotia, vt ſunt, deuorare, aut aliqua alia induſtria vti, totũq; id ita deglutiat, ne à medicamine quis afficiatur. Decoctum autem debet tepidum potari. Catapotia vero cum aqua tepida deglutire licet. Ad hæc qui pharmacum haurit, vẽtriculum atq; pedum plãtas calefacere debet, & ſtatim ipſum ſumere. Sed poſtquã animus quieuerit, ambulet, ac ſenſim moueatur, quoniã huiuſmodi motus ſatis iuuat, paulatimq; aquam calidam hauriat: quantitatem tamen, qua nec medicamentũ ſoluat, neq; ipſum educat, eiuſq; vim hebetet, niſi vbi vrgeat neceſſitas fluxionis alui detinendæ. Potu adhuc aquæ calidæ euitamus lęſionẽ pharmaci. Prętérea

terea

terea qui calidi tēperamenti eſt, debiliſq; cō-ſtitutiōis,& imbecillis vētriculi,&vult pharmacum ſumere, debet antea bibere quale eſt aqua ordei,vel vinum granatorū: & vt ſummatim dicā,aliquod alimentū tenue faciliſq; concoctionis ventriculo præponat. At ſi non ita ſe habuerit, ſatius eſt vt ieiun9 pharmacū hauriat. Porrò qui æſtate ſoluitur,febrem incurrit. Et qui pharmacum ſumpſit, non debet comedere neq; bibere donec pharmacū ſuum perficiet officium, neq; poſt eius ſolutionem dormire licet, niſi fluxum ſiſtere volet. Et ſi eius ventriculus non ſuſtinuerit inediā,eo quòd bilioſus ſit,facileq; ad eum bilis confluat, aut quia iā diu præcautione inedia vſus fuerit,tum debet exhiberi ei panis pauco vino maceratus,poſt pharmacū,ante purgationem.hoc enim fortaſſe adiuuabit pharmacum. Nec anum aqua frigida, ſed calida abluere debet. Quidam dixerunt quòd catapotia deuorāda ſunt cum aliquo decocto eorum naturæ reſpondente, veluti catapotia quæ flauam purgant bilem, deuoranda ſunt cum decocto fumiterræ:& quæ atram, cū decocto epithymi & filiculæ,& id genus alijs: & quæ pituitam educunt, cum decocto centaurij. Cæterum cum aliquod corpus ſiccum duram habens carnem aliquo forti medica-

mine

mine euacuare volueris, vt veratro & id genus alijs, valida humectatione prius vtendum est, cibis scilicet pinguibus. Tandem fortia medicamenta purgatiua magnum minitantur periculum, vt est veratrum. corpori nanque integro conuulsionem adfert, plethorici vero corporis humores motu periculoso commouet, & simul ad intestina trahit, quod nauseam excitat. Cuḿqꝫ maximum infertur nocumentum ex potu alicuius lactariæ herbæ venenosi generis, quæ tithymalli vocantur, vt est daphnoides, quam laureolam vocamus, vel pityusa, quam cebrã Mauri appellant, id nocumentum lac acetosum tollit astringit́qꝫ. Sæpissime præterea medicamen dimittit odorẽ in ventriculo, ita vt videatur ipsummet inibi remansisse. cui remedio quidem est farina ordei tosta, ob eius detersionem. nihil enim inter omnia quæ bibuntur melius est. Cuḿqꝫ iam diu pharmacũ sumptum fuerit, nec dum operari cœperit, tum si fieri potest vt ipsum euomat, & nihil moueat, fiat. Sed si aliquid obstet, satius erit traijcere aquam mulsam vel eius syrupum, aut aquam in qua nitrum sit dissolutum, vel glandẽ supponat aut clysterem infundat. Causæ autem impotentię pharmaci sunt vel meatuũ angustia à sua formatiõe, aut ob tẽperaturã, aut ex morbi

morbi vicinitate, nam qui resolutione quam paralysim vocant, & stupore attonito, quem apoplexiā dicunt, capiuntur, astrictos habent meatus, quibus medicamina debent transire ad illorū humores, & ideo illorum solutio imbecillior redditur. Porrò duo medicamēta solutiua eodem die porrigere vt metu plenū est, ita alienum à ratione. Quodcunq; etiā pharmacum quod est proprium alicui humori, si eum non inuenerit perturbabit quidem, & cū difficultate soluet. idemq́; efficiet si eū in suo contrario immersum inuenerit. Cæterū omne pharmacum soluit primo humorem sibi propriū, deinde eum qui magis exuperat, tenuiorq́; est, itidem & reliquos iuxta hunc ordinem, pręter sanguinem, quem quidem natura postponit atq; custodit. Attrahere pręterea humorem distantē difficile est. Adhuc si quis vereatur ne à pharmaco hausto superueniat ei inquietudo, & nausea, is quidē duobus aut tribus diebus ante pharmaci vsum debet vomitum citare cum decocto radiculæ, eiusq́; esu. Neque salis copia in edulijs vti debet qui purgationē desiderat. Cæterum sæpissime cū pharmacū non soluit molestiam, nauseā, animi deliquiū, tremorem cordis, torminaq; adfert, aut sodorem, sæpiusq́; coguntur ipsum euomere. Quādoq; tamē sufficit sumere quę

habent

habent vim adſtringendi. Potus quoq; aquę ordei tollit eius læſionē, detergitq́; quicquid inteſtinis adhæret. Et qui frigidę eſt tēperaturæ, cuius humoribus pituita prævalet, poſt pharmaci aſſumptionem eiuſq́; operationem ſumere debet naſturtium, aqua calida elotum cum oleo. At ſi calidi fuerit tēperamenti, ſumat pſylium ex aqua frigida & oleo violaceo & zuccharo albiſſimo, & Iulep. Sed qui moderatam habet temperaturā, ſumat ſemen lini. & qui abraſionem inteſtinorum timet, armeniæ glebam, quam lutum armenum vocant, ex vino granatorum ſumat. Porrò his enarratis à purgatione vtendum eſt, ni eam ſiſtere velis. Cæterum ſi febris quempiā à pharmaci potione inuadit, nihil melius aqua ordeacea. Syrupus vero acetoſus inteſtina deradit. poſtponi ergo debet, in ſecundum aut tertiū diem, donec inteſtina ſibi reſtituta fuerint. Porrò qui purgatus eſt, balnea debet ingredi die ſecunda. quoniam ſi quid relictum fuerit ex humoribus, id balnea diſſoluunt. Quod ſi balneis oblectetur, ac in delitijs habeat, indicio eſt quòd eū à reſiduo purgabūt: itaque ſine eum. Quod ſi ſcias eum non oblectari illis, ſed potius moleſtari, tū illinc eū auoces. Nec te lateat quòd qui ventriculum & inteſtina imbecilla habet, fortaſſe ab ipſis medicami-

medicaminibus, quibus vis purgandi ineſt, facultatem ſolutiuã adipiſcetur: talisq; affectus in eo perdurabit, ita vt multis remedijs indigeat quo adſtringatur. In ſenibus quoq; metuendum eſt de ſolutiuo & eius nocumentis. Præterea ſciendũ eſt quòd bibere aquam fructuũ poſt medicamina purgatiua, febres, perturbationémque inducit. Multoties etiã poſt purgationem venæq; ſectionẽ remanet dolor in epate, quẽ potus aquæ calidæ tollit. In ortu etiã canis, atq; in frigoribus maximis, non eſt purgationibus vtendũ. Idcirco ſatius eſt vere vel autũno pharmacũ ſumere: autumnus tamen ei rei aptior eſt. Hiems autem eſt tempus, quo nix in montes cadit. Ver autem æſtas ſubſequitur. Ideóq; non ſumatur in ea niſi quod tenue, ſed autumnus eſt inæquale tẽpus. Semper autem non eſt aſſueſcenda natura ad pharmaca quoties indiget lenitione: quoniã id in vſum conuerteretur, & eius tandem exitus ad perniciem duceret. Pharmacũ quoq; fortes vires diſſoluit, eiusq; tẽperamentum habet ſiccum. Poſt potionẽ autem debilis pharmaci parũ mouẽdũ eſt, ne eius vis diſſoluatur. Inter medicamenta debilia benedicta, numerãdæ ſunt violę & zuccharum. Et q hieme ſolutiuo medicamẽto indiget, ventum obſeruet auſtrinum, æſtate vero ſeptẽtrionalem.

lem. Aliqui tamen huius contrarium aiunt. Sed id quidem distinguere oportet iuxta varios morbos. Cumq; æger debilis indiguerit solutiuo pharmaco, & nihil illud operetur, nequaq̄ debet is moueri: sed dimittendus est. Multoties præterea ventris solutio morbum excitat, febremq; parit, cui rei fortasse venæ sectio sat erit.

Caput Sextum quartæ fen: de immodica alui purgatione, & quando retinenda sit.

INter indicia quibus cognoscimus iā accedere tempus, quo alui purgatio sistenda sit, est sitis. Quod si purgatio perseueret, & sitis nō euenerit, nō est cur timeas eam modum excedere. At sitis nonnūquam accidit nō propter multā & immoderatam purgationem, sed propter ipsum ventriculum, nam si calidus vel siccus fuerit, vel vtrunq; horum habuerit, citissime sitiet. Itidem propter ipsum pharmacum id fiet, vt si fuerit calidum exustiuum. Itidem & ob ipsummet humorem si biliosus fuerit, vt flaua bilis. Propter huiusmodi ergo causas non mirum si sitis acceleret. Queadmodum si contrariæ his causæ contingant nihil à ratione alienum erit ipsam sitim tardius se offerre. At cum sitim immoderatam purgationemq;

non

non modicam videris, tum omnino reprime eam, præsertim si nulla causarum velocis ac citæ sitis adfuerit. In huiusmodi enim cum sitis appareat, haudquaquam differendum est. Et forte id quod expurgabitur, tẽpus quo purgatio abscindenda sit tibi indicabit. nam vbi ex flauæ bilis purgatiuo iam purgationẽ deuenisse ad pituitam perspicuum fuerit, tũc excessum fecisse notabis. Maxime vero si ad atræ bilis purgationem res peruenerit. Sanguis autem solutus maximi periculi maximiq́ momenti est. Cęterum si alicui tormina in ventre relicta fuerint, recurrendũ est ad id quod in tractatione de torminibus dictũ est.

Caput septimum fen quartæ: Quonam pacto corrigendus sit affectus illius, cuius purgatio modum excessit.

PVrgatio quidem redditur immodica, vel ob venarum imbecillitatem: aut quòd earum ora reserata sint: vel propterea quòd purgatiuũ pharmacum ora earum mordet: vel quia corpus ex eo malam acquisiuit temperaturã: & sic de alijs id genus. Si igitur alui purgatio immodica fuerit, tũ sursum & deorsum extrema deligãda sunt, incipiẽdo ab ascellis & inguinibus, & descendendo inferius ab eis: exhibendumq́

est parum medicamenti quod ex viperis constat, theriacam vocant, & philonium. & sudorē prouoca, si fieri potest, siue balneo, siue vapore aquæ calidę, sub eius pannis, è quibus caput extollat. & si sudor admodum exuperauerit, propina ei quæ stipant. Detergatur autem aut fricetur rebus astrictiuam vim habentibus, adhibeāturq́; ex aquis odoratæ madefactiones, vt sunt infusiones odoratę, & sandali, & cāphora, & succus fructuum. partésque exteriores fricare atque calefacere oportet. Immo si opus sit cucurbitulæ ignitę cum scalpellatiōe sub costis, ac inter humeros adhibēdæ. & si necessum fuerit, emplastrum ex farina ordei tosti, ac astringentes aquas ventriculo & visceribus superimponas. Itidem & olea astringentia, vt melinum & mastichinum. Aër quoque frigidus euitandus est, cōprimit enim, ac aluum soluit. A calido etiam aëre abstinendum: quia vires exoluit. & odoramentis fragrantibus hi confortandi sunt. stipticáque deglutiant. panem quoq; exiccatum, quem Arabes chahchah, nos biscoctum vocamus, vino aromatico deuorent, sitq́; tale calidum. & quod iam antea sumpserit panem ex vino granatorum, & genera cibariorum ex farina ordei torrefacti confectorum, & cortices papaueris contritas. Experientia quoque

com-

comprobatum eſt, ſummopere valere ſemen naſturtij trium drachmarum pondere, quod prius torrefiat, mox lacte acetoſo ſubagitetur, dog ab Arabibus dicto, coquatur donec coaguletur, deinde potui detur. Cibus præterea debet vim aſtringendi habere, & niue refrigerari, velut eſt vinum, ſuccus vuarum acerbarum, & id genus alia. Ad retinendas etiam alui fluxiões multum valet vomitum aqua calida excitare, extremáque in ea ponere. Quod ſi, gratia exẽpli, animi deliquio corripiantur, propina eis vinũ. & ſi id totũ nihil proderit, tandẽ poteris vti his quæ vim obtinent ſoporificam, & quæ ſunt valẽtiſſima remedia in tractatiõe de ſiſtenda aluo cognita. Medicus adhuc debet apud ſe habere paratos tũ paſtillos ac puluetes ſtringentes deglutiendos, tum etiã clyſteres, ac eorum inſtrumẽta.

Caput octauum quartæ fen: Si quis pharmacũ ſolutiuum ſumpſerit & non ſoluerit.

CVm purgatiuum medicamẽtum nõ purgauerit, torminaq́ꝫ ac inquietudinem, capitiſque dolorem, vertiginem, pãdiculationes, oſcitationéſve intulerit, recurrendũ eſt ad clyſterem ac glandes notas, bibátque è maſtiche tres drachmas ex aqua tepida, & fortaſſe iuuabit pharmaci

 operatio-

operationem aſtringentiũ potus, veſciq́ poſtea citonijs, ac malis, vt quæ & os ventriculi & quod infra eſt comprimere valeant, nauſeãq́ ſiſtant, & purgatiui pharmaci motum, qui ſurſum fertur, deorſum reuocent, naturamq́ roborent. At ſi nihil clyſter iuuerit, malaq́ accidentia orta fuerint, vt corporis tẽtio, oculi præeminentia, motus quoque ſuperiora petat, tunc haudquaquam poteris venæ ſectionem euitare. Quod ſi nec pharmacum purgationem fecerit, maliq́ caſus ſubſecuti fuerint, incidere quoque venã poſtea par eſt. immo etiam poſt duos aut tres dies. nam niſi id fiat, timendũ erit ne humores ad aliquas principes partes ſe conuertant.

Caput nonum fen quartæ: De medicamentis quibus purgandi vis ineſt.

QVædam ſunt ſolutiua medicamina, quæ admodum vitioſa ſunt: vt helleborus, & genus tripolij quod turbit vocant: præſertim quod vitioſum eſt & genere croceum. itidem & agaricum, non album neque purum, ſed ad nigredinem decliue. & ſicut daphnoides, laureolam dicunt. hæc enim vitioſa ſunt, & ſi quod horũ ſumatur, mala inde ſequuntur accidentia. conſentaneum igitur eſt à corpore quantum poſſibile

bile fuerit, vomitu aut aluo expelli.& medicamẽtum quod ex viperis constat(theriacem vocant)remedio exhiberi.& multotiens potio aquæ frigidæ,sedereq́; in ea pharmaci malitiam pellit,vetatq́; anhelitum ab eo corrumpi.quę omnia ex turbit citrino & putrido inferri solent. ad idem valet quicquid acredinem sua glutinositate & lenificatione atque pinguedine infringit. Nonnunquam præterea adest quædam proportio inter medicamẽta & quædam singularia temperamenta, vt scamonium. quod quidẽ in his qui in regionibus degunt frigidis, nisi in magna quantitate sumatur,exiguã efficit operationem, vt in regione Germanorum. Cęterum in aliquibus corporibus atque regionibus fortasse non oportebit substantiam medicamentorum exhibere, sed eorum virtutem. Porro medicamentis purgatiuis cõueniens est adhiberi medicamenta odora,vt per hæc membrorum vires seruentur.ad quod negocium medicamẽta cordialia optime valent, cum vitalem spiritum in omni membro confortent. & maior pars horum sua tenuitate & penetratione ad id cõferunt.& quandoque coniunguntur duo medicamenta,quorum alterum cito, alterum vero tarde purgat suum humorem,primumq́; cum suam cõpleuerit operationẽ, iam secun-

dum ad suum humorem vi quadam impulit, ac in ipsum egit, & eius vim hebetauit, adeo vt cum secundum postea suũ agit opus, obtusi planè vigoris sit, mouens & non perficiens. Admiscendum igitur est illi aliquid quod eius vim incitet, festinareq́ꝫ illud faciat: vt zinziber mixtum tripolio (turbit vocant) efficere solet, non sinit enim illud longo torpere tempore. itidem efficit si ea exacte cõmisceas. Cõtemplari autem debes eas regulas quas de viribus medicaminum simplicium, vim purgatiuam habentium, exposuimus, vbi de vniuersalibus regulis simpliciũ medicamentorũ sermonem egimus. Medicamen adhuc purgatiuum quandoque sua proprietate digerendo, vt turbit, quandoqꝫ comprimẽdo soluit, vt mirobalanus, nonnunq̃ tamen lenitione, vt genus aërei mellis, quod Arabes siracost vocant. quandoque lubrica operatione soluit, vt succus pulicaris herbæ, quæ psylion vocatur & pruna. Maior autem pars pharmacorũ fortium habet quid venenosæ facultatis, & purgat, donec vim inferat naturę. idcirco corrigi debent ijs quæ pellẽdi venena facultatem habent. quæ theriacalia remedia vocant. Nonnunq̃ vero amaritudo, acredo, astrictio, acrimoniaq́ꝫ medicamenti, quã ponticitatem appellant, atqꝫ eius acetositas actionem pharmaci adiuuãt:

ci adiuuāt: pręſertim ſi cum eius proprietate conueniāt. nā amaritudo & acredo ad digeſtionē, acrimonia vero ad expreſſionē, & acetoſa facultas ad inciſionē, quę ad lubricū reddendū præparat. Nec debent ſimul coniungi cum cōpreſſiuis quæ lubricent æquis portionibus, ita vt eorum vires inter ſe ęquales ſint. immo aliud alio tardius operari debet, ita vt, gratia exēpli, illud medicamē agat ſuā operatiōem antè q̄ expreſſiuum, mox expreſſiuum ſuperueniat & purget quod lenitiuū leniuit. & ſeruata hac ratione in reliquis idem fiat.

Caput decimum fen quartæ: Quidnam hac de re alibi quærendum ſit.

IN cōmentario noſtro de medicamētorum cōpoſitiōe, quem Acrabadin inſcripſimus, quærēda ſunt medicamenta tum purgatiua tū etiam lenitiua, ſiue epota, ſiue inuncta, & id genus alia, ac illorū ætates. In tractatione vero de ſimplicium medicaminū materia, quærenda eſt correctio cuiuſlibet ſimplicis medicamēti, & quo pacto eius defectui ſuccurrendum ſit, ac qualiter potui exhibendū ſit. Catapotia quoque anteq̄ lapidis duritiem ſiccitate contrahant, deuorari debent Neque ea dum recētia molliáque ſunt ita vt hærcant & lentore ſuo

cõglutinentur, deglutire licet: ſed cum deſic-cari incipient, & digitis cedunt.

Caput vndecimum fen quartæ: De vomitu.

QVi propter ſuam naturam minus ad vomitum duci debent, ſunt quidem omnes qui anguſtum thoracem, vitioſamq́; reſpirationem habent, ſanguineoq́; ſcreatui parati, & quicunque collum obtinent gracile, & quorum guttur abſceſſibus facile corripitur, ventriculúmque imbecillum habent, atque admodũ obeſi: his enim alui purgatio debetur. Macilẽtis vero vomitus magis conuenit ob eorum bilioſam naturam. Qui vero ob conſuetudinem vomitum euitare debent, ſunt quotquot vomitum moleſte ferunt, vel inſueti, nam ſi validis vomitiuis medicamentis ij euomuerint, ocyſſime venæ membrorum reſpirationis ſcindentur, & in phtiſim corruẽt. At ſi res fuerit ambigua, fiat periculum leuibus vomitiuis, & ſi facile fert, poterit deinceps fortioribus vti: velut veratro & id genus alijs. Verum ſi aliquis, cui vomit9 planè prohibetur, ipſum euitare non poſſit, is præparandus, & ad conſuetudinem ducendus eſt. alimenta lenia atque pinguia & fluida ei exhibenda ſunt, & à deambulationib9 quieſcere debet, & poſtea vo

mitus

mitus fiat: pinguiaq; ac oleaginosa cum vino bibat: & ante vomitum optima edulia comedat, præsertim si cum difficultate euomat. nã fortasse nõ euomet, natura id recusante. quod quidem melius est bono quàm malo cibo adhibito. cumq; post cibum quem pro vomitu futuro assumpsit euomuerit, comedere differat, donec fames increuerit, sitimq; mitiget, velut cum syrupo de pomis sine aqua, & absque iulep & syrupo acetoso: hæc enim nauseã incitant. Cibus quoq; qui ei debetur, est pullus gallinaceus præparat⁹ cum iusculo, quod arabes adrabagi nominãt, & postea bibat tres cyathos. Quicunq; autem acida præter consuetudinẽ euomuerit, in pulsu quoq; aliquid febris apparuerit, differre debet cibum vsque ad meridiem: antea tamen aquam rosaceam calidam bibat. Qui vero atrã bilẽ euomuerit, spongia aceto calido madefacta, ventriculo superponenda est. Cibus præterea eius qui vomitum facere decreuit, debet esse varius, quoniã si vnicus tantum fuerit cibus, fortasse ventriculus eũ amplectetur, & recusabit reddere. post vomitum adhuc humectatiuum satius erit comedere auiculas, & columborum pullos volantium: non tamen ossa extremorũ eorum, grauia enim sunt, ac tarde ea vẽtriculus concoquit. Ad balneas quoq; se trãsferre

debet.

debent Cumq́ vomitiuum medicamentum biberint, currere ac deambulare, laborarève debent: mox euomant, idq́ in meridie. Ante vero vomitum debet oculos linamentis adhibitis ligare, vētremq́ valde leniter fascia obuoluere. Et quæ ad vomitū parant, sunt eruca, radicula quæ estur, & edulium ex pasta cō fectum, quod itria vocatur, & origanum montanum recens, & cepa, & porrum, & aqua ordei cum suo sedimento & melle, & edulium ex faba confracta confectum, vinumq́ dulce, amigdalæ quoque ex melle, & id genus alia, & repletio ex pane azimo oleo pręparato, & melones, & cucumeres, eorumq́ semina, aut aliquid ex eorum radicibus aqua maceratis cōtusis, & suo modo dulcoratis: itidem & hermodactylus. Ille autem qui vinum vt euomat biberit, non debet post paucam eius quā-titatem, sed post multam id facere. Zythus quoque, quod phoca Arabes vocāt, si ex melle post balnea bibatur, vomitum atque aluū mouebit. Ad hæc vomiturus non debet ante vomitum fortiter mandere quæ comedit. Cęterum qui validum medicamentum vomitiuum bibere cupit, vt veratrum, illud ieiunus bibat, nisi aliquid obstet, transactis duabus horis diei, reddito prius alui excremento. quod si penna vomuerit, bene est. si vero aliquātis-

per

per labores,& si id satis non sit,balneũ ingrediatur,& penna qua vomitũ irritat debet oleo cyperi, Arabes alcãnam dicunt,perungi. & si exagitatio atq; molestia inferatur,bibat aquã calidam,& oleum oliuarum,siue soluat, siue non. Ad id quoq; conducit calefacere ventriculum,& extremas partes. nauseam enim inducit. Cumq; vomitiuum medicamentũ iusto citi⁹ operari cœperit,qui euomit quiescere debet, optimaq; odoramẽta olfacere,extremaq; madefacere,& aliquid aceti bibere,& mala atq; citonia cũ pauco mastiche sumat. Nec te lateat motum magis, quietem vero minus vomitum inducere. Æstas præterea ad vomitum tempus est maxime accõmodatum.proinde si quis corporis naturalẽ habitum,ad vomitum minime propensum,habeat,eo tamen indiget,æstate tutius ei conceditur. Remotior quoq; termin⁹ à quo vomitus fit,quoad primam expurgationẽ,est ventriculus, etiã sine intestinis. Sed quoad secundã purgationẽ, fit â capite & reliquis partib⁹corporis. Attractio vero & exquisita eradicatio,ab inferis fit partibus. Vtilem autem vomitum ab inutili discernes, si eum alleuatio excipiat, & optima appetentia,atque respiratio, pulsus optimus. itidem & aliæ virtutes respondeant,& quod à nausea initium sumpsit. Solet autẽ magis vomitus

mitus offendere,quem ventriculi morſus vehemens comitatur,& exuſtio,ſi medicamentum fuerit validum,vt veratrū.quod cum ſumitur, incipit primo effluere ſaliua, deinde ſubſequetur eam vomitus, multæ pituitæ & excretiones. poſtea vomitus fluens vt ſputū. morſus autem atque dolor manent, neque in alios caſus permutantur, præter ipſam nauſeam & eius moleſtiam. fortaſſe tamen venter ſoluetur. mox hora quarta incipiet quieſcere,& ad requiem vergere. Vitioſum autem illud eſt,vbi vomitus non paret, moleſtiáque augeatur: tētio quoque ac oculorum prominentia,& eorum vehemens rubor,ſudor exuperās,vox intercepta. nam ſi quis his afficiatur & non ſuccurratur ei, ad interitū deueniet. Corrigitur autem id clyſtere & potu aquę mulſæ,atque tępidæ aquæ,& oleorū antidoti vim obtinentium,vt eſt oleum de lilio.& conetur vt vomitus prouocetur: quoniā ſi euomuerit,nō ſuffocabitur. ad clyſterem autem apud te præparatum conuerti debes. Porrò vomitus maximè valet in diuturnis morbis, vt eſt aqua intercus, & morbus comitialis,& atra bilis, & lepra,& podagra,& coxēdix. At licet vomitus multa adferat iuuamēta, morbos tamen nōnunquā pârere ſolet,vt auditus grauitatem. Nec venæ ſectio vomitui coniūgenda

genda eſt, ſed in tertium diem differẽda, præſertim ſi in ore ventriculi humor affuerit. Multotiens præterea vomitus redditur difficilis, ob humoris tenuitatem. quo fit vt craſſior reddendus ſit, ſumendo farinam granorũ mali punici toſti. Scire adhuc debes quòd ſi poſt vomitum excernatur per aluum corruptum excrementum, ſignificatur nauſeatiuam ſatietatem expulſam fuiſſe deorſum. Vomitus autem poſt alui deiectionem, ſignificat ex alui accidentibus id fieri. & commodius tempus ad vomitũ eſt ęſtas, propter eius raritatem. Valet præterea vomitus ad membrorum ſoporem: nocet tamen oculis. Prægnantẽ quoq; mulierem ad vomitũ ne ducas. nã excremẽta corporis ipſius non expellũtur per eum. vomitus autẽ ac labor eã in perturbationẽ ducunt: ideo ſiſtatur. Quibuſcũque vero alijs vomitus acciderit, opitulandũ eſt.

Caput duodecimum fen quartæ: Quid à vomitu agendum.

CVM vomitum quis peregerit, faciẽ, ac os aceto aqua temperato abluere debet, vt grauedo quę forte capiti illata eſt remoueatur, & de maſtiche aliquid deuoret ex vino malorum, & cibũ ac aquæ potum euitet, quieſcereq; perſeueret, &

partes

partes pręcordiorũ inũgat,balneũ quoq; ingre diat,ac cito se lauet,& egrediat ab eo. Quod si à cibo abstinere nõ possit, comedat aliquid delectabile,bonę substãtię,facilis cõcoctionis.

Caput decimumtertium fen quartæ: De vomitus iuuamentis.

IVbet Hip. singulo quoq; mense vomitum fieri,duobus diebus cõtinuis, vt secũdo die suppleatur id quod prima deficit, aut difficile fuit,& vt id, quod ad ventriculum tractũ fuit,egrediatur. pollicetur enim Hip.hac ratione sanitatẽ cõseruari. Sed malũ est eum crebrius repetere. Huiusmodi præterea vomitus pituitã ac flauã bilẽ euacuat, ventriculũq; expurgat,nihil enĩ aliud vẽtriculũ natura purgat: vt fit intestinis,quę quidẽ à flaua bile ad ea effusa purgãtur,remouetq; grauedinẽ capiti euenientẽ, visumq; acuit,nauseatiuã satietatẽ pellit,& illi in cuius ventriculũ bilis,quę cibũ corrumpit,effunditur,opitulatur.nã præcedente vomitu, cibus repurgatum stomachum reperit. prohibebitq; ventriculũ ab abominatione rei pinguis,vereq; appetentię deiectionẽ tollet,& ne acuta & acida atq; acria desideret.& cõfert lassitudini corporis,ac vlceribus renũ & vesicæ. Est quoq; pręsentaneum remedium morbo

bo elephanti,& vitioſo colori,morboq́; comitiali à ventriculo proueniẽti,morbóve regio, ac orthopneæ tremori, ac reſolutiõi, eſtq́; remediũ efficaciſſimũ illis qui impetigine laborant. Debet autẽ ſemel aut bis in menſe poſt repletionem miniſtrari, nõ obſeruato aliquo ſtatuto circuitu,neque numero dierum certarum. Vomitus deniq; magis ei cõuenit qui natiuo tẽperamento bilioſus ac macilentus eſt.

Caput decimumquartum fen quartæ: De nocumentis vomitus qui modum excedit.

SI vomitus modum excedat, proculdubio nocebit vẽtriculo,eúmque debilitabit,atq; diſſoluet. & vt materiæ ad eum tendãt propenſiorem reddet. thoraci quoq;,ac viſui,dẽtibus,doloribus capitis diuturnis,niſi per ventriculi cõmunicationem id fiat,ſatis officiet. Sed & morbo comitiali,qui ex capite fit,nocet,& non propter inferna membra. Immodicus quoque vomitus epar,pulmonẽ,viſumq; lædit,& forte aliquas ſcindet venas. ſunt tamen nonnulli qui cito repleri cupiunt, & cum non poſſunt id ferre,ad vomitum ſe conuertunt,quod quidẽ negocium in peſſimas ęgritudines diuturnas eos ducet. Debent igitur repletionem cauere, cibúmque ac potum ęquare.

Caput

CAPVT XV.

Caput decimumquintũ ſen quartæ: Quonam pacto prouidendum ſit caſibus qui vomẽti accidere ſolent.

QVæ vomitum prohibent, abundè à nobis dicta ſunt, tentioni vero ac dolori ſub præcordijs euenientibus ſatis confert calefacere ea fomentis aquæ calidæ madidis adhibitis, oleiſq; leniẽtib9, cucurbitulisq; ignitis. Morſum vero validum qui in ventriculo relictus eſt, tollit potus iuris pinguis facilis concoctionis, locũq; oleo violaceo inungere admixto oleo ex violis luteis, ſeu albis, quę cheiri ab Arabib9 nũcupatur, cõfecto ex pauca cera. Sed ſi ſingultus accidat, & perſeueret, ſternutatione ac calida aqua ſenſim hauſta mitigatur. De ſanguinis vero vomitu, iã in ſermone nocumentorum vomitus egimus. Tẽtioni vero (quam tetanum vocant) ac morbis frigidis, ac ſopori, vociq; interceptæ, quę vomitum ſubſequi ſolet, ſuccurritur extremorum deuinctiõe, atquæ forti frictione, ventriculíque calefactione ex oleo oliuarum, in quo decocta ſint ruta & cucumeres ſilueſtres, qui elateriũ dicitur, & potu aquæ mulſæ ex aqua calida, quo remedio vtatur ille qui ſopore correptus eſt, in eiúſque aures immittatur.

Caput

Caput decimumſextum fen quartæ: quid agẽdum vbi vomitus modum exceſſerit.

TVS dormire debet, omnique induſtria ſomnus cõciliandus eſt, extremáque deuincienda ſunt, vt in aluo ſiſtenda facimus. vẽtriculo quoq; remedio eſt admouere emplaſtra, vim adſtringendi habẽtia, cõfortãtia. At ſi vomitus immodicus fuerit, & adeo expulerit vt ſãguis euacuetur, tũc potu lactis ex vino mixti, quatuor cotylarũ quantitate (ſeu ſextariorũ) id prohibeatur. nã hoc lęſionẽ medicamenti vomitorij hebetat, ſanguinẽq; prohibet, ac aluũ mollit. Quod ſi pręterea partes thoracis & vẽtriculi à ſanguine expurgare cupieris ne coaguletur, ſyrupũ acetoſum niue infrigidatum ſenſim ei propinabis. Et aliquando ad id valet potus ſucci portulacæ ex gleba armena. At ſi medicamẽ, quod excremẽta ventriculi per vomitũ euacuauit, modũ exceſſiſſe metuis, alio loco petenda ſunt remedia. Vomitoria vero medicamenta, iuxta ſuos ordines, & quo pacto quodlibet eorum propinari debeat, & præſertim helleborus, ex cõmmẽtarijs de compoſitione medicamentorum, ac de materia ſimplicium medicaminum petendum eſt.

Caput decimũſeptimũ fen quartæ: De clyſtere.

CAPVT XVII.

CLyster quidem est præstantissimum remedium pro excrementis euocãdis ab ipsis intestinis, ac ad mitigandos dolores renũ, & vesicæ, eorumq́ apostemata, & ad ægritudines intestini coli, ac ad trahenda excrementa à membris principibus supremis. Verum acres clysteres epar debilitant, febrimq́ pariunt. Valent præterea clysteres, ad discutiendas reliquias, quę post euacuationes relinquuntur. Forma vero clysteris, & quo pacto fieri debeat, iam in tractatione de dolore colico nobis explicatũ est. Melior autem situs, quo vti possit qui clysterem recipit, est, vt supinus iaceat, deinde supra partem doloris accubet. Tempꝰ vero cõmodius est, quãdo aër frigidior existit, videlicet, antequam grauedo, molestia, perturbatio, ac animi deliquium inualescat. Balnei autem natura est, humores excitare, eosq́ dissipare. Clysteris vero, eos trahere qui retenti sunt. idcirco, vt plurimum, non iuuat pręponere balneum clysteri. Et si quis intestina habuerit vulnerata, indigeat tamen clystere, siue propter febrem, siue ob aliam ægritudinem, & timeat ne clyster retineatur, is proculdubio debet sedem ac vmbilicum aliasq́ partes circunstãtes milio calido calefacere.

Caput decimumoctauum, De linimentis.

Inter

INter remedia quæ essentiam morbi attingunt, est linimentum, quandoq; autem medicamentum ipsum geminas obtinet vires, tenuem videlicet ac crassam: verum quæ tenuis est, magis desideratur quàm crassa. Quòd si crassicies eius tenuitati ęquetur cum fiet emplastrum, pars quidem eius tenuis penetrabit, crassa vero retinebitur, acquiritur autem iuuamentum per id quod penetrat, veluti solet efficere coriandrum, cum fit ex eo & polenta emplastrum ad strumas, scrophulas dicunt. Emplastra tamen linimētis similia sunt: verum emplastra sunt crassa, tenacia, linimenta vero fluida. Multotiens quoq; linimenta admouentur ex frustis pāni. Cū igitur membris nobilibus, velut iocinori & cordi imponuntur, si huiusmodi pānus ex cruda aloë suffitus fuerit, summopere iuuabit, viribusq; linimentorum odoratā vim præstabit, prout res exposcet.

Caput decimumnonū fen quartæ: De embrochis seu irrigationibus.

EMbrochę quidē præstantissima præsidia sunt, vbi desideratur vt à capite & alijs particulis aliquid dissoluatur, ac vbi necessarium est temperaturā aliquā permutare. Quod si aliqua mēbra postulāt irrigationē calidā & frigidā, si eó nō

confluant excrementa, primo quidē calidam irrigationem, mox aquam frigidā admouebis, vt robur illis inferat. Quod si contra res se habeat, tūc ab aqua frigida incipiendū est.

Caput vigesimū fen quartæ: de venæ sectione.

VEnę sectio est euacuatio vniuersalis, quę plenitudinē euacuat. & ipsa plenitudo est humorū generatio in venis, maior q̄ sua mediocritas exposcat. Vena autē incidi debet duorū alteri: nēpe vel illi qui ægritudinibus obnoxius est, in quas corruet si eius sanguis multiplicetur: vel qui in eas iā incidit, horūq; vtriq; vel prę sanguinis exuperantia, vel præ eius malitia, aut propter vtrūq; vena secatur. Ęgritudines vero quas ille paratus est incurrere, sunt coxendix & podagra, si sanguineę eiuscemodi ęgritudines fuerint, dolorq; articularis qui à sanguine est. & sanguinis screatus cum accidit alicui, propterea quòd in ei9 pulmone aliqua venula rupta fuerit, parū admodū cōglutinata, quę quidē scindetur si sanguinis vel minimū augeatur. Ad hæc q parati sūt incurrere morbū comitialē, & attonitū (quē apoplexiā nūcupāt) ac atrā bilē ex sanguinis redūdātia, & genera anginæ viscerūq; abscess9, atq; calidas lippitudines, quas ophthalmias dicūt. Is etiā cui sanguis hemorroidarū, qui consueuit effluere,

effluere,suppressus est, ac mulieres quib9 mẽ ses restricti sunt venę sectione indigẽt. Horũ tamen duorũ color nõ indicat necessariã esse venæ sectionẽ,ob eorũ squalidũ, obscurũ,colorem , albũq; atq; citrinũ. Porro qui mẽbra intrinsecus imbecillia ex calida temperatura obtinẽt,his pfecto satius est tẽpore veris sanguinẽ detrahere,etsi nõdũ in huiusmodi morbos inciderint. Itẽ percussis,vel alto delapsis sanguis demẽdus est ad pręcautionẽ,ne in eis apostema oriatur. Adhuc aliquo apostemate laboranti,de quo,ne ante maturationẽ rũpat, vereatur,sanguis detrahẽdus est,etsi venę sectione nõ indigeat, neq; vlla adsit redũdãtia. Scire quoq; debes,quòd si ĩ huiuscemodi morbos nondũ quis inciderit,timeat tamen ne eis corripiatur,tutius ei cõcedi venæ sectionem. Sed si in eos iã lapsus fuerit, tũ in eorũ principio penit9 abnegãda est,attenuat enim excrementa,per corpusq; ea permanare facit,& sãguini integro ea quoq; admiscet, immo nihil forte opportuni euacuabit , cogetq; venæ sectionẽ nõ sine noxa repetere. vbi vero cõcoctio apparuerit,& principiũ atq; vigor iã trãsierit,tunc si venã secare est necessariũ,& nihil prohibeat, secetur. Atqui nec venæ incisio nec euacuatio est faciẽda in die mot9 morbi,est enim dies qua tũ requies tũ somnus in-

duci debẽt,in eaq́ꝫ ipſe affectus incitat̃. Cũq́ꝫ ęgritudo habuerit iudicia,quę criſes appellã-tur,ac lõgi fuerit ſpacij, haudquaq̃ debet multa quantitas ſanguinis euacuari.immo ſi fieri poteſt quieſcat:ſin min⁹, parce fiat ſanguinis detractio:& ſanguis qui per venę ſectionẽ detract⁹ eſt, ſuppleat̃ corpori,ſi poteris, roburq́ꝫ viriũ cuſtodias in iudiciorũ pugnã. Et ſi quis iã diu nõ eſt vſus venæ ſectione, & in hieme laſſitudine corporis moleſtet̃, ei ꝑfecto vena incidẽda eſt,& ſanguis ad virtutẽ roborandã reſtituendus. Cęterũ venę ſectio,trahendo ad contrariũ,aluũ valde aſtringit. Porrò cum ex copioſa ſanguinis miſſione vires imbecilliores redduntur,multi humores vitioſi inde gignunt̃. Animi aũt deliquiũ,quod ſyncope vocatur,accidit quidẽ initio venæ ſectiõis: quia quod inſuetũ eſt obuiat:pręcedente tamẽ vomitu id prohibet̃. Itidem efficit vomit⁹ fact⁹ dũ accidit ſyncope. Nec te lateat venę ſectionem perturbationẽ excitare, donec quieſcat. Dolor adhuc colic⁹ raro cum ſanguinis miſſione cõplicari poteſt. Grauidis pręterea ac q-bus mẽſtrua reddunt̃,nõ cõcedit̃ venæ ſectio, niſi magna emergẽte neceſſitate:veluti ſi neceſſariũ ſit magnũ ſãguinis excreatũ ſiſtere,ſi vires cõſentiãt. Scire adhuc debes nõ requiri ſemper venæ ſectionẽ vbi adſint ſigna repletionis

tionis prędictę, immo fortasse erit repletio ex crudis humoribus. & tunc sanguinis detractio valde nocebit. Quoniã si vena secueris, nõ fiet cõcoctio, & verendũ est ne æger pereat. Ille pręterea in quo atra bilis superat, nihil offendet si vena ei scindat, & postea purgatiõe euacuetur. Sed ipsum colorẽ inspicere debes, sub cõditiõe quam dicemus, tentionemq́ animaduertere. nã si tentio per corpus expandat, ipsa cõiectura docebit venę sectionẽ esse necessariam. Sed si sanguis eius optimus paucus fuerit, & in corpore multos humores vitiosos habuerit, tũc sanguinis missio bonũ tollet, & vitiosum relinquet. Sed si quis paucũ & malum obtinet sãguinẽ, & ad aliquod mẽbrũ se cõuerterit, ita vt illud valde offendat, nec à venę sectiõe excusari possit, tũ exigua quãtitas sanguinis detrahit, mox optimo alimento refici debet. Deinde tẽporis spacio iterũ alia vice sãguis mittat, vt vitioso sublato optimus restituat. Quod si eius vitiosi humores fuerint biliosi, oĩ ingenio vti oportet, vt primo solutiõe alui, aut vomitu euacuent, & quiescãt, omniq́ studio requies atq; ociũ ęgro inducant. Sed si crassi fuerint humores, ãtiqui iusserũt balneo vti, & aluũ subducere. Nõnunq̃ pręterea ante sãguinis missionẽ & postea añ repetitionẽ exhibebũt syrupũ acetosũ, vim attenuãdi obtinentem

nentē,cū decocto hiſopi & ſatureię. At ſi cogaris venā incidere,virtute exiſtēte debili ob febres aut vitioſos humores,tūc ſāguinis detractionem in plures vices partiri, vt probauimus,ſatius erit. Porro anguſta venæ ſectio virtuti vtilior eſt,verū forte ſanguis tenuis & clarus ex ea fluet,craſſus interim ac turbulētus retinebitur. Latior vero citius animi deliquiū infert,& ad purgationē magis facit,ad cōglutinationē vero tardior eſt:cōmodior autem eſt illi cui vt mundificetur vena ſecatur, atq; pinguibus.itidem tempore hiemis latior cōmodior eſt,ob ſāguinis coagulationē:æſtate vero anguſtior,ſi ea indiguerit. Cūq; vena inciditur,iaceat ſupinus . huiuſcemodi enim ſitus eſt ad virtutem cuſtodiendā aptior, nec animi defectū incurret. In febrib9 autē vehementis inflāmationis,non eſt venę ſectio admittēda: nec initio cuiuſuis febris nō acutæ, neq; in dieb9 circuitus. vbi præterea in febribus cōuulſio aſſociatur,raro debet cōcedi venę ſectio,quāuis videatur eſſe neceſſaria:quia cōuulſio vigiliā atq; ſudorē affert,viresq; deijciet . idcirco relinqui debet ſanguis, qui ſit pro tempore neceſſitatis paratus. Itidē in febrib9 nō putridis,ſi ſanguis mittatur, ſit exiguus, vt ꝑ febriū reſolutione ſanguis promptus dimittatur. Quod ſi febris nō fuerit ma

gni

gni ęſtus,fuerit tamen putrida, tūc decem illas conditiones prædictas inſpicere oportet, mox venā inſpicias,quæ ſi craſſa fuerit,ad ruborē declinās,& pulſus magnus,& figura tumida,& febris in motu ſuo non fuerit velox, tūc venā incide vacuo ventriculo. At ſi vrina tenuis vel ignea fuerit, figuraq́ ab initio morbi extenuata,caue ne venā ſeces. Quod ſi febris illa interpellata fuerit, ac in verā quietem deſierit,in illis ſanguis mittatur. Rigorē quoq; contēplari debes,nā ſi fuerit vehemens, caue ne venam aperias. inſpicereq́ debes colorem ſanguinis qui egreditur: quoniā ſi fuerit tenuis,ad albedinē attinēs,illico eū retine, Et in vniuerſum cauere debes,ne ęgroto duorum alterum afferas,vel humorū bilioſiorum proritationē,vel frigidorū cruditatē. Cumq́ in febre cogimur venā ſecare,nō animaduertas dicta illius,qui dicit eam poſt quartam diē non habere locū.immo vrgēte neceſſitate poteſt admitti etiā poſt quadrageſimū.& hęc eſt ſententia Galeni,quanuis apparentibus veris indicationibus,ſatius erit eā q̄ citiſſime anticipare. Quod ſi id quod cōueniebat neglexeris,tunc quocunq; tēpore poteris vti venæ ſectione,dūmodo conueniat vtere ea, cōſideratis tamē prius illis decē conditionibus iam dictis, Nōnunq̄ prętere a fit venę apertio & ſi nō

in-

indigeas ea, in ipsis febrib9, vt diminuta materia eá natura superare valeat, ipsa tamẽ habitudine, ętate, viribusq́ vnà cũ reliquis, consentientib9. In febre vero ex sanguine pendẽte, nõ potest euitari sãguinis detractio, quę in principio nõ exuberás, tempore tamen cõcoctionis copiosa fiat. Sæpissime enim recedit ipsa febris post sanguinis detractionẽ. In habentib9 autem temperaturã immodice frigidã, & in regionibus valde frigidis, & dũ dolor est validus, & post balneũ vires dissoluens, atque post veneris vsum, in ętate quoq́ minore quatuordecim annorũ, euitãda est venę sectio, quoad fieri poterit. in ętate senij quoq́, quantũ fieri poterit, caue ne sanguinẽ è vena mittas: nisi forte in corporis habitu, ac musculorũ dẽsitate, venarũ amplitudine, earũ plenitudine, ac coloris rubore cõfidamus. his enĩ hortantib9 tam seniorib9 q̃ pueris potest cõcedi. Iuniores vero parca sanguinis subductiõe paulatim ad id duci debẽt. At quicũq́ supramodũ sunt obesi, vel macilẽti, aut carnis raritatẽ obtinẽtes. & pituitosi tumidiores, & pueruli, qui sunt sãguinis expertes, his venã incidere, quantũ possibile est, caue. & qui diu ægrotauerint, nõ sine maximo discrimine sanguinẽ detrahere licet: nisi forte in his sanguinis corruptio id hortaret. tunc enim potest sanguis mitti.

mitti,& illũ inſpicere debes,qui ſi niger craſſusq́; fuerit,eũ extrahe,ſed ſi eũ albũ tenuem videris,claude ſtatim : quoniã maximũ periculũ afferet. Poſt cibi repletionẽ quoq; cauẽdũ eſt venã incidere,ne humor incoct9 ad venas trahat̃,loca rei euacuatę. quod quidẽ obſeruãdũ adhuc eſt vẽtriculo exiſtẽte repleto, ac inteſtinis excremẽto ſicco cõcocto,vel ferè cõcocto abundãtibus. Sed quod in ipſo vẽtriculo,& ſibi annexis exiſtit, vomitu euacuare ſtudeat:ab ĩteſtinis vero ĩferiorib9, vt fieri poterit,etiã ſi clyſtere id fiat. Porrò qui faſtidio laborat, caueat venã aperire: ſed differat donec ei9 ſatietas cõcoquat̃. Caueas etiã ne venã incidas ei9 qui acumẽ ſẽſus oris vẽtriculi habet,vel ĩbecillitatẽ. & qui generatiõe bilis ĩ ipſo vẽtriculo ĩfeſtari ſolet,is cauere debet,ne à venę ſectiõe ĩcurrat periculũ:& pręſerti dũ eſt ieiun9. Eũ aũt qui acumẽ ſenſ9 oris vẽtriculi obtinet. cognoſces,quia à rerũ mordicantiũ deuoratiõe moleſtat̃. Qui vero imbecillũ ipſũ habet. eo ꝙ ipſam quoq; appetẽtiã habet ĩbecillẽ,doloréſq; vẽtriculi patit̃. At cui9 orificiũ vẽtriculi bilẽ recipit,vel ſolet ſępiſſime in eo generari,ex aſſidua nauſea,ac frequẽtiſſimo bilis vomitu, necnõ ex eius oris amaritudine id dignoſcere poteris, ij inquam ſi vena feriatur, non habita præcautione prius ad

oris

oris ventriculi confortationem, maximũ incurrent discrimẽ,& forte aliqui eorum mortẽ subibunt. Quocirca si quis acute sentit, vel qui imbecillioris ventriculi est, debet sumere frusta panis purissimi, musto cocto acetoso odorato perfusa. At si ea imbecillitas à frigido temperamento proueniat, tunc debes ea perfundere aqua muscata (quã such vocant Arabes) cũ aromatibus, aut syrupo de mẽta odorato, in quo muscus ingreditur, aut miua muscata, deinde vena secetur. Ille vero in quo bilis generat̃, debet vomitũ aqua calida liberalissime epota ꝑuocare, ex syrupo acetoso. deinde aliquid degustare, parũq; quiescere, mox venã secare. oportet autẽ vti omni diligẽtia, vt id quod de optimo sanguine deperditũ est, restituat̃, veluti carne super carbões assa, si robustus fuerit: quãuis sit is cib9 satis grauis. nã si cõcoquatur, in multũ ac optimũ conuertetur alimentũ. debet tamẽ esse id exiguæ quãtitatis. quia venę sectio imbecillẽ reddit ventriculũ. porrò quãdoq; incidunt̃ venę, vt profluuiũ sanguinis è narib9, vel vtero, aut sede, vel ex thorace prohibeatur, aut ex aliquibus vulneribus, vt ipse sanguis ad oppositã retrahatur partẽ. hoc enim est præsentaneũ remediũ. foramen autẽ debet esse valde angustum, vicesq; debent pluries iterari, nõ tamen eadẽ

die,

die,nisi vrgēte necessitate, sed alternis dieb9, & qualibet vice minor fiat detractio.& vt sũmatim dicam,pluribus vicibus sanguinē detrahere satius est,q̃ multiplicare quãtitatem. Ferire præterea venã,cum nõ fuerit necessarium, bilem incitat, ariditatemq́ linguæ relinquit,& alia id genus. cui rei succurrēdum est aqua ordei ex saccaro. & si quis sanguinis missionē repetere voluerit, & ex priori venæ sectione nullum conuulsionis nocumentũ sequutum fuerit, vel aliud simile,venã manus per lõgum debet incidere,vt motu artus prohibeatur cõglutinatio & dilatetur. Sed si adhuc dubitaueris ne celerrime coalescat, tunc pannum oleo,& pusillo salis madefactum superponas,qui superligetur. porrò si quũ venã aperueris,scalpellum perunxeris,velox quidē cõglutinatio prohibebit, dolorq́ mitior erit, dũmodo leniter oleo vel alio simili superinũgatur,aut ipso oleo madefiat, deinde pãno detergatur. Dormire insuper inter venæ sectionem & iterationem,foramē coalescere celeriter cogit. Nec obliuioni tradas quod dixim9, solutiuam euacuationem in hieme diem austrinã desiderare. idem enim expostulat ipsa venæ sectio. foramen præterea venę sectę, delirantiũ & stolidorum, ac eorum quib9 noctu tempore somnij sanguis mittendus est, debet

esse

esse angustũ,ne sanguinis profluuiũ inducatur, Identidẽ cui nõ est necessaria iteratio,fieri debet. Nec te lateat iterationẽ esse tardandã iuxta magnitudinẽ imbecillitatis. Quod si nulla affuerit imbecillitas, ei9 terminus est vna hora. At si per huiusmodi sanguinis missionẽ intendim9 attractionẽ facere, tunc eius terminus erit vnus dies. Obliqua aũt venę apertio,illi qui eadẽ die,ea vero quę per latitudinẽ,illi qui statim eã iterare proposuit,cõuenientior est. Sed quę per longũ fit, magis cõuenit illi,qui nõ est cõtentus vna tantũ iteratione:& illi qui per multos dies quotidie vult de suo sanguine aliquid detrahere. & quanto venę aptio maiorẽ intulerit dolorẽ, tanto tardius cõglutinabitur. Porrò cũ per iterationẽ vberrima fit euacuatio,affert animi deliquiũ, nisi forte corpus ad plethorã declinet,aut ille cui iteratio fit,aliquid præassumpserit. Inter venæ apertionẽ præterea & iterationem,dormire,excrementa cũ sanguine expelli prohibet,cũ humores per somnum ad imã partem corporis retrahãtur. Inter cętera autem iuuamenta iteratiõis,vnũ est videlicet,quod vires illius,cui sanguis mittiť,cõseruantur,ac euacuatio ei cõueniens pficitur. Melior vero iteratio est quę duobus aut trib9 differtur dieb9. Ad hæc illico à venę sectione dormire, lassitudinem

tudinē membrorū inducit. Balneū quoq; ante venę sectionē fortasse reddet eā difficilem: quoniā cutim crassiorem ac leniorem efficit, eāq; lubrico lapsui parat, nisi is crassissimum habuerit sanguinē. Ille præterea cui vena secatur, nō debet vnica vice tantū cibo repleri, sed sensim cibari, & in primis tenui victu vti. Neq; post eam quoq; deābulare debet, sed supinus iacere, nec post eam etiā debet vti balneo dissoluente. Et cū ex venæ sectione manus intumuerit, alteri⁹ manus vena secari debet, & quantū vires ferunt sanguinē extrahere. & tumori vnguentū cerusæ admoueatur, & partes circūiacentes remedijs vehementer frigidis liniātur. Si quis pręterea abundantiā humorū habuerit, & ei vena feriatur, ipsa quidem venę sectio erit causa iritationis illorum humorū, velocisq; motionis ac mixtionis eorum, indigebitq; frequenti venę apertiōe. Ad hæc sanguis melācholic⁹ frequentem desiderat venę sectionem, quā statim alleuatio excipit: in senectute tamen aliquas postea inducit ægritudines, vt morbū attonitū, apoplexiam vocāt, porrò, venę sectio sæpissime excitat febres: sępissime tamē putredinē dissoluit. Cuicunq; pręterea sano sanguis detrahit, assumēdū est id qđ in tractatiōe de vino pręđictū est. Nec te lateat, nihil aliud q̃ venas vel arterias

in cor-

ĩ corpore aperiri:ſed arterias rari⁹,idq̃ nõ ſine diſcrimine,ob ſanguinis profluuiũ.& raro generat apoſtema:& id quidẽ quũ ſciſſura fuerit valde anguſta. Verũ cũ non timemus ſanguinis profluuiũ arteriȩ,ſummopere iuuat in quibuſdã ægritudinib⁹ particularib⁹ propter quas incidit̃ ipſa arteria.prȩcipuũ autẽ iuuamentũ,quod ex arteriæ inciſiõe acquiritur,eſt vbi in aliquo mẽbro ei vicino aliquȩ malignȩ ægritudines fuerint,quȩ à ſanguine tenui calido depẽdẽt:Si igit̃ incidat̃ arteria illi vicina nullo imminẽti periculo,tũc ſummopere opitulari videt̃. In manu autẽ ſex venȩ incidunt̃, videlicet capitalis,quam vocant cephalicã:& media,quã nigrã appellãt:& iecoraria,quȩ baſilica nũcupatur: & funis brachij:& quȩ inter annularem & minimũ digitũ intercurrit,quã vocant Arabes ſceilem:& axillaris,quȩ eſt ramus iecinorinȩ. Sed inter omnes cephalica eſt tutior. Et quȩlibet illarũ triũ debet ſupra angulũ cubiti brachij incidi, nõ infra,neq̃ è regione ipſius,vt ſanguis poſſit cõmode egredi quũ deſtillat. Nocumẽtaq̃ neruorũ atq̃ arteriarũ tuti⁹ euitant̃. Itidẽ de cephalica ĩtelligi debet. Inciſio tamẽ earũ ꝑ lõgũ tardius cõglutinat̃:quoniã ſũt articuloſȩ.in nõ articularib⁹ vero res oppoſito modo ſe habet. Sed vena coxẽdicis,ac annularis,& reliquæ venæ debẽt

per

per lõgum incidi. Cephalica autẽ debet incidi infra caput muſculi, in loco molliori, & foramen amplum fieri. Nec foramen foramini addatur, quoniã apoſtema parit. Et ſi quid erroris cõmittatur in venæ cephalicæ ſectione, vt plurimũ id non cõmittitur vnica tantum percuſſione, quãtumcunq; fuerit magna. Sed lęſio ex iteratis percuſſionibus infertur. Eius vero ſectio quæ tardius coaleſcit, eſt illa quæ fit per lõgum. Quod ſi ſectionẽ te iterare cogitas, dilata foramẽ. & ſi nõ inueniatur, quęratur aliquis ramus partis exterioris brachij. At media vena, ob neruum ſub ea exiſtẽtem periculũ minatur. Nõnunq̃ tamẽ inter duos neruos iacet: & tũc oportet vti omni diligentia, vt per lõgum incidatur, eiusq; ſectio venã leniter perſtringat. & fortaſſe ſuper ipſã extabit aliquis neruus tenuis inſtar chordæ intentus: quę quidẽ res dignoſci debet, & caueri ne percuſſio eum offendat, quoniã diuturnã ſeſus deſtructionẽ pariet. At qui neruos craſſiores obtinet, is ramus in eo manifeſtior eſt. in quo ſi error cõmittatur, erit maioris nocumẽti. quod ſi error cõmittatᵳ, & percuſſus fuerit ille neruus, non agglutines ſectionẽ venę: ſed admoue ei quod cõglutinationẽ cohibeat, & cura eã curatione vulnerum neruorum, de quibus iã in libro quarto fecimus ſermonem.

Caue præterea ne quod infrigidet, vt eſt ſuccus ſolani & ſādalū, ei admoueas, ſed ei⁹ partes totūq; corpus calido oleo perungas. Venā autē funis brachij ſati⁹ eſt in obliquum ſecare, niſi vtrinq; ſubterfugiat: tunc enim in lōgū incidatur. Baſilica vero maximo cū diſcrimine inciditur, propterea quòd arteria ac muſculi neruiq; ſub ea exiſtunt. animaduerte igitur in eius inciſiōe: quoniā ſi incidat̃ arteria, vel nullo modo, vel cū maxima difficultate ſanguis ſiſtetur. ſunt præterea aliqui habentes vtrinq; circum baſilicā duas arterias, quarū ſi vna deſcribatur, exiſtimatur eſſe in tuto, cū tamen forte feriet̃ altera. Id autē animaduertendum eſt, & cum ligatur apparebit ibi vt plurimū tumor, vel arterię quādoq;, vel baſilicæ, ſed vtcunq; fuerit, debet ſolui deligatura, tumorq; blāditer perungi, deinde iterum ligari. Quod ſi iterum tumor redeat, tu quoq; iterum redi ad idē. & ſi id nō ſufficiat, nō erit inutile ſi baſilicā dimittas, & ramum, qui dicit̃ axillaris, q ad釘 internā partē brachij īfra exiſtit, īcidas. multoties quoq; tumor auget̃, & multoties ligatura ſedat pulſū arterię, eāq; eleuat & attollit, & ꝓ vena reputatur, & inciditur. cūq; aliquā ligaueris venā, & ex huiuſmodi ligatura appareant ſuper ipſā veluti lēticulæ & cicera, tunc quod de baſilica diximus

mus idē hic agere debes. Basilica insup quāto inferius ad brachiū eā incidas, tanto tuti9 est. Scalpellū autem debet per venā pcedere versus opositā partē arterię. & error qui in basilica cōmittit, nō est ratione arterię tātū: sed quia sub ea est muscul9 & neruus. & eorū causa error cōmittit, vt iā pauloante dixim9. Iudiciū vero quo dignoscere possis errorē fuisse cōmissum in basilica, & fuisse percussā arteriā, est, quia sanguis tenuis egredit, flauus, & quodā veluti saltu eiaculat, leniq; ac demisso quodam tactu. & tunc debes celeriter aliquid in foramē intromittere, velut pilos leporis ex aliqua portiōe thuris in puluerem redacti, & achilleā siderritē, quā superciliū Veneris, & sāguinē draconis vocāt, & aliquid aloes, & mirrhæ & chalcitidis, & mysi, & aspgere cū aqua frigida, quātū poteris: locū autē incisionis arcte liga: qua astricta nō soluat p tres dies. post tertiū vero diē adhuc debes obseruare, quātū poteris, vt emplastra adstringētia ei parti adhibeant. Multi tamen sunt qui illā arteriā penitus secāt, vt vena cōuellat, & carne cooperiatur, adstringaturq;: sed cōplures ob sanguinis pfluuium perierūt. Aliqui etiā ob vehementē dolorē ligaturæ, cuius strictura valida quęrit ad phibendū fluxū sanguinis arterię, ita vt mēbrū ad perditionē deuenerit, mortē

 subierunt.

ſubierunt. Nec te lateat, quòd nonnunq̃ ſanguinis profluuium accidit quoq; in venis. Ad hęc ſcire debes, quòd vena humeralis ex collo & ſupra ipſum magis, infra vero, minus de ſãguine euacuat, nec terminũ regiõis epatis ac partiũ præcordiorũ trãſit, neq; de inferiorib9 partib9 aliqd educit, qđ alicui9 ſit momenti. Media prȩterea cõmune habet iudiciũ inter cephalicã & baſilicã. & ipſa iecinorina euacuat à partibus thoracis, quæ ad inferiora vergunt. Et brachialis ſimilať cephalicæ. Ea vero vena quã ſceilen vocãt, dextra quidẽ, vt aiunt, dolorib9 epatis, ſiniſtra vero lienis cõferre videtur. & debet apertio ei9 tãdiu dimitti, donec ſanguis ſua ſpõte ſiſtať. Manus prȩterea eius cui vena ſecatur, debet calidȩ aquȩ admoueri, ne ſãguis facile retineať, dũ ſegni9 fluit: vt plurib9 eorũ quibus vena ſceilen ſecať euenire ſolet. præſtãtior autẽ ſectio ipſius ſceilen eſt, quæ in longum fit. Axillaris vero idẽ eſt cũ baſilica iudiciũ. Atqui arteria, quȩ in manu incidiť, eſt illa quȩ ſup dorſũ palmȩ exiſtit, quæ inter indicẽ & pollicẽ iacet: & eſt præſens remediũ epatis ac ſepti trãſuerſi dolorib9 antiquis. & Galenus refert ſe vidiſſe in ſomnio virũ dolore epatis laborãtẽ, cui præcepit hoc, & ita fecit, vnde ſanatus fuit. Secať adhuc nõnunq̃ alia arteria, quȩ magis hac ad

internam

internã partẽ palmæ declinat,quę quidem ſimile huic affert iuuamentũ. Si quis præterea voluerit è vena manus ſanguinẽ emittere, & nõ poteſt,nequaquã violentã inuolutionẽ,ac deligationẽ importune agat,neq; percuſſionẽ ſcalpello iteret:ſed ſic p diẽ vel biduũ dimittat. At ſi cogatur percuſſionẽ iterare,eã quidem ſupra nõ infra primã iteret. Violenta autẽ ligatura apoſtema affert. Infrigidare quoq; faſciã,eamq́; ex aqua roſacea vel aqua frigida humectare,ſatis conuenit,& confert,ligatura quoq; nõ dimoueat cutẽ à ſuo loco, nec ante, nec poſt venę ſectionẽ. Valida præterea deligatio,in corporib9 macilẽtis eſt cauſa inanitionis venarũ,ac ſanguinis retentionis:ſed in pinguioribus lenta nõ permittit apparere venas,niſi valida fiat. Quidã quoque eorũ qui venã incidunt, ſolent vti aſtutia, vt dolor nõ percipiatur,ſoporem manui ex forti ligatura inducendo per horã. Nõnulli tamen ſcalpelli aciẽ oleo perungunt:& hoc,vt paulo ante diximus,dolorẽ mitigat,cõglutinationemq́; remoratˀ. Cũq́; prędictæ venę in manu non apparuerint,ſed rami earũ:tũc manu premi debent fricãdo. Quod ſi ceſſante frictione cõfeſtim eò fluxerit ſanguis, quod & locus intumeſcat,tunc incidantˀ:ſin minus,nequaq̃. At cũ abluere voluerit,trahat parũ cutim vt fo-

ramen claudat: mox ſuo loco eã reſtituat. faſcia autem optimè adhęreat. Eſtq́ꝫ cõmodior quę in orbẽ fit inuolutio, eaq́ꝫ ſupinuolui debet. Cũq́ꝫ in foraminis orificio pinguedo apparuerit, ſenſim intró reuocari, nec abſcindi debet, neqꝫ ĩ his eſt adhibẽda diligẽtia, vt fiat iteratio ſine ꝑcuſſione. Huius tamen negocij ſententiã adhuc perficiã in calce hui⁹ capitis. nã inter loquendũ de eo obiter ĩ ſermonẽ incidim⁹. Nec te lateat ſanguinis adſtrictionẽ, inciſionisq́ꝫ ligationẽ, habere tẽpus ſibi ſtatutũ, & ſi id diuerſum ſit. nã aliquis & ſi febriẽs fuerit, poterit ferre emiſſionẽ quãdoqꝫ quinqꝫ aut ſex librarũ ſanguinis: quidã vero & ſi ſanus, adhuc vni⁹ librę extractionem ſuſtinere nequit. Circa hoc tamẽ tria ſunt cõſiderãda, Primo leuitas raritasq́ꝫ ſanguinis. Secũdo color eius: fortaſſe tamen faciet maximũ incurrere errorẽ, ſi primo tenuis ac albus egrediať. At ſi ſigna plethorę ibi appareant, & res ipſa ſectionẽ venę expoſtulet, nõ decipiaris. Quãdoqꝫ etiã ſanguinis color fallit in habentibus aliqua apoſtemata: quoniam apoſtema trahit ad ſe ſanguinẽ. Tertio vero pulſus, quẽ haudquaq̃ negligere debes. Cũq́ꝫ ſanguinis impetuoſus exit⁹ lãguere cœperit, aut colot ſãguinis, vel pulſus ipſe mutati fuerint, præſertim ad debilitatẽ, tũc eũ retine. itidẽ ſi oſcitatiões

ac pan-

ac pādiculationes nauſeaꝗ acciderint. Qđ ſi cito color aut impetus mutet̃, recurre ad pulſũ, cui adhibēda eſt in hac re fides. Incurrunt præterea facillime animi deliquiũ, qui calidi ſunt tēperamēti, macilēti, & corpore raro: difficilius vero qui tēperaturā moderatam carniſꝗ denſitatē obtinent. Dicit̃ adhuc, quòd ꝗ ſecādę venę artem ꝓfitet̃, debet plura habere ſcalpella, quorum aliqua latiorē, aliqua vero anguſtiorē habeāt aciem. Quæ latioris ſunt acuminis, venis qdē fugiētibꝰ ac declinātibꝰ maximè accōmodant̃: vt ſũt venę iugulares. Is adhuc debet habere pillulā bōbacineā vel ſericinā. Habeat quoꝗ inſtrumēta ad vomitũ faciendũ idonea, ſiue ex ligno, ſiue ex penna fuerint. Nec omittat habere apud ſe pilos leporis & medicamen aloes & thuris, folliculũ muſci, & electuarium ac trochiſcos de muſco, ideo vt ſi accidat animi defectꝰ: qui quidē in ſanguinis miſſione maximè timorē affert: immo forte mortē. feſtina igit̃ tũc intromittere glomũ in os ipſius ac vomitũ ꝓuocato, inſtrumento illi negocio accōmodato, eũꝗ folliculũ odoret, aliquid quoꝗ electuarij aut trochiſcorũ de muſco deuoret vt vires excitentur. Quod ſi ſanguinis ꝓfluuiũ ex arteria proueniat, feſtina replere foramen leporinis pilis medicamētoꝗ aloes. Et raro accidit ſyncope

dũ sanguis egredit̃:sed vt plurimũ postq̃ sanguis stiterit,accidere solet,nisi forte plus iusto effluxerit. In febribus autẽ cõtinuis,ac in initijs attoniti morbi,apoplexiam vocant,in anginis,magnisq́ꝫ abscessib9 interimẽtib9, ac validis dolorib9 virtute existẽti forti, nõ perterrearis si videas syncopẽ accidere. Sed quoniã inter loquendũ de venis manus incidim9, in amplissimã orationẽ de alijs negotijs,adeo vt & venas pedis aliasq́ꝫ omiserimus,ideo iustũ iudico ad sermonẽ vnde digressi sum9 redire. Dico igit̃ inter venas pedis,aliã quidem esse coxẽdicis, quę in extrema parte malleoli inciditur,siue supra,siue infra ipsũ: deligandaq́ꝫ est pars suprema,videlicet à crure vsque ad foramen,stricteq́ꝫ deuoluenda. satius quoqꝫ est eam antea abluere, in longumq́ꝫ incidere. Quod si obscura fuerit,incidatur aliquis ramus eius,qui inter annularem & minimũ digitũ existit. Incidere autem coxendicem efficacissimũ affert præsidiũ,& pręsertim podagræ,varicibus,morboq́ꝫ elephanti:sed iterare eius incisionẽ difficile quidem est. Alia vero est ea vena quã saphenã vocant,quę in interna parte malleoli locata est,& magis q̃ coxẽdicis est euidens. hæc autem ad euacuandum sanguinẽ à membris,quę infra epar existunt, eumq́ꝫ à supernis partibus ad infernas euocã-

dum inciditur.& ideo mẽſes vehemẽter citat, orificiaq́ꝫ mariſcarũ aperit. Porrò licet ratio ipſa dictitet ſectionẽ venæ coxẽdicis & ſaphenæ, iuuamentũ non abſimile præſtare, experientia tamen cõprobatum eſt lõge efficaciorem eſſe vtilitatem inciſionis venę coxẽdicis in dolore coxẽdicum, & id forte propter eius rectitudinẽ prouenit. Venę prętere a ſaphenę ſectio præſtãtior eſt, quæ fit in obliquũ ad latitudinẽ vergens. Alia adhuc eſt vena, quę in angulo genu exiſtit, nec eius pręſidiũ eſt multũ diſſimile ab eo quod ſaphenæ. Verum ad menſes ciẽdos, & ſedis, hemorroidarũq́ꝫ dolores, præſtãtius q̃ ſaphenæ eſt remediũ. Itẽ eſt alia vena in poſtrema parte calcanei ſita, quæ eſt veluti ramus ſaphenę, & valet ad ea ad quę & ipſa ſaphena. Generatim aũt venarũ pedis inciſio, ad ægritudines, quæ fiunt ex materijs caput petentib9, ac ex atra bile ortis valet: ſed vires magis q̃ ea, quę venarũ man9 debilitat. Ad hęc venę, quę in partib9 capitis inciduntur, quas ſatius eſt in obliquũ incidere, pręter iugulares, guidez Arabes vocãt. Inter venoſa pręterea vaſa, quędam ſunt venę, quædam arteriæ. Venarũ aũt alia eſt vena frontis, quæ inter duo ſupercilia inſidet: cui9 inciſio cõfert dolori capitis, & præſertim in occipitio eius, grauediniq́ꝫ oculorũ, atqꝫ antiquo capitis dolori aſ-

lori aſſiduo,cephalæam vocant. Alia vero eſt
quę ſuper caluariā ſedet,quę hemicraniam &
capitis vlcera ſecta iuuat. Aliæ adhuc duæ
ſunt,quæ apud vtraq; tempora extant reflexę
venę,ac alię duę in angulis lachrymalib9,cā-
thos vocāt, quæ vt plurimum nō ſe offerunt,
niſi per gutturis ſuffocatiuā aſtrictionem, in
quibus ſcalpellum non debet profundius agi:
quoniā forte ex oſſis perſecutiōe affectus ille
oriretur,quē aegylonē ſeu fiſtulā lachrymalē
vocāt. ex eis tamē exigua quātitas ſanguinis
diſtillare ſolet. Earum autem ſectio ad dolorē
capitis ac hemicraniā, lippitudinē'q; diutur-
nam,quam opthalmiā vocant,ad lachryma-
rum diſtillationē,ad ſuffuſiōes, ſeu cæcitates,
ac ad palpebrarū ſcabiem, earumq; ortum, &
ad nyctilopā ſatis valet. Aliæ quoq; ſunt tres
venę exiguę,quę vbi deſinit extrema pars au-
ris capillis cōiuncta,exiſtunt. earum autē vl-
tima trium euidentior eſt.quæ in initio ſuffu
ſionis,& vbi caput recipit vapores,à vētricu-
lo ſecatur:& propterea iuuat ad aurium vlce-
ra,& occipitis,& partis poſtremę capitis. Ga-
lenus autē negat id quod nōnulli affirmāt,vi-
delicet,quòd viri cōtinentes ſecāt ambas ve-
nas quæ ſunt poſt aures,vt virile ſemen illinc
abſcindatur. Sūt & aliæ duæ venæ iugulares,
quę in principio leprę & validæ anginæ inci-
duntur,

dunt,& in respirãdi difficultate, dyspnœa vocatur, & in asthmate calido,& in voce rauca, quæ inest patientib⁹ pulmonariã ęgritudinẽ, quã peripneumoniã appellãt,& in mentagra, seu lichene,quę ex excessiuo colore sanguinis ꝓuenit,ac ĩ lienis affectib⁹ & pręcordiorũ. Et vt paulo ante dixim⁹,huiusmodi incisio debet fieri lãceola latioris aciei. ligatura autẽ debet fieri capite ĩclinato ad oppositã partẽ sectiõis, vt vena tẽdat. Inspiciẽdaq́ est ea pars,quę est ꝓcliuior,cui⁹ quidẽ pars opposita est incidẽda,& obuolutio debet in latũ,non in longum fieri,veluti fit in saphena & coxẽdice: incisio tamẽ debet ĩ lõgũ cadere. Est & alia vena,quę est in extrema parte nasi,quã vocãt leporinã, & ĩcidit parte extrema nasi bifida,quę digito pressa bisulca videt, ibiq́ perforetur. Sãguis aũt qui de ea fluit exigu⁹ est,cui⁹ sectio valet ad lentigines faciei,obscuritatẽq́ coloris,mariscas, exanthemata, seu tubercula nasi, ad eiusq́ pruritũ. verũ aliquãdo inducit diuturnã rubedinem faciei, quę serpigini similatur, atq́ adeo per faciẽ expandit,vt ei⁹ nocumentum mai⁹ sit iuuamẽto. Venæ vero,quæ sunt post aures sub ossib⁹ eminentib⁹ è regione occipitij, Arabes casasa ea ossa vocant, si incidantur, conferunt lippitudini, quæ ex tenui sãguine ortũ habet,ac diuturnis capitis doloribus.

ribus. Aliæ insuper sunt venæ quatuor, quæ super labia iacent, binę scilicet super singulo labio: quarũ incisio vlceribus oris ac fauciũ, alcola Arabes vocãt, nec non gingiuarum, earũ relaxatiõi, atq; abscessib9 & hemorroidib9, earũq; scissuris confert. Sunt & alię venę sub lingua intra mẽtum, quę ad anginas, apostemata tonsillarũ, seu vt vocãt duarũ amigdalarũ, incidũtur. Reperiũtur adhuc alię venæ sub ipsamet lingua, quę ad grauedinẽ linguę, quę a sanguine est orta, incidũtur, & per longũ incidi debent. nã si per latũ incidãtur, difficile erit sanguinẽ sistere. Est quoq; alia vena in ima parte labij, quę ad oris fœtorẽ inciditur. Item reperitur alia vena mandibularum, quæ ad oris ventriculi curationem inciditur. Arteriarũ autẽ capitis quædã est apud tempora, quæ aliquãdo more aliarũ aperitur: aliquãdo vero tota discindit̃: nõnunq̃ etiã distrahitur: quãdoq; vritur, idq; vt acres ac tenues destillationes sistãtur fieri solet, vt quũ ocul9 dilatari incipit. Sũt & alię duę arterię post aures, quę ad varia lippitudinis genera, ac principiũ suffusionis, hebetudinẽq; oculorũ, & nyctilopã, & ad dolorẽ capitis diuturnũ incidũtur, nõ tamen sine discrimine: earũq; agglutinatio tardior est. Galenus autẽ narrat quendã fuisse vulneratũ in gutture, ita vt vulnus eius arte-

eius arteriã attigerit, vnde immodica quãtitas ſanguinis effluxit:cui ipſe Galen9 ſuccurrit medicamine ex thure & aloes & achilleę,& myrrhæ. itaq; ſanguinem ſuppreſſit, dolorq́; diuturn9 quẽ in coxa habebat,ablatus eſt. Ex venis pręterea quæ in corpore aperiunt̃, duæ ſunt ſuper ventrẽ,quarũ altera ſuper regionẽ epatis iacet, altera vero ſup̱ lienẽ. ea aũt quæ in dextra,ad aquã intercutim,quę vero ĩ ſiniſtra parte exiſtit,ad lienis affect9 incidit̃. Nec te lateat venę ſectionẽ habere duo tẽpora. alterũ liberũ,alterũ vero coactũ. ex arbitrio quidẽ eſt,dũ calor diei adeſt, p̱fecta iã cõcoctiõe. violẽtũ vero tẽpus eſt,dũ vrget neceſſitas ita, vt differri nõ poſſit,omniſq́; cauſa,quę eã p̱hibeat,negligẽda eſt. Scias adhuc quòd lãceola nõ acuta magnũ infert nocumentũ. quoniã nõ p̱tingẽdo fallit,& apoſtema atq; dolorẽ parit. cũq́; lanceolã intromittis,nõ ĩpellas eã manu cõprimẽdo:ſed ſenſim pertrãſeundo eã ducas,vt eius extrema pars,cauitatẽ venę attingat. nã ſi plurib9 vicib9,id vi iterare conaberis,ei9 extrema acies occulte diſrũpetur:& ſic vena ſubterfugiet, & nõ ſcindet̃. Quòd ſi coneris venã incidere, malũ addes. Idcirco anteq̃ venã ferias, & quãdo percuſſionẽ iterare cupis,debes experiri in tua cute,quo pacto lãceola ſe habeat. omni præterea induſtria conari debes

nari debes vt vena impleaẗ, ſanguineq́ tumeſcat. Sic enim lubricus lapſus ac receſſus eius minus fiet. Quod ſi vena occulta fuerit, nec repletio ſub digito appareat, tũ iterũ atq́ iterũ eã ſolue & liga, atq́ perunge, & deligationem modo ſurſum modo deorſum permuta, donec ſe offerat, idq́ tibi ſuccedet, ſi latitudine extremitatũ duorũ digitorũ locũ vbi ſcis venã expãdi palpaueris, ita vt quãdoq́ altero digito premas, altero vero ſanguinem è vena eminere facias, ita vt digito, qui permanet firmus, manifeſte percipias, & dũ eleuaẗ vacuetur, & dum remittiẗ obſerueẗ. & inter vltimã lãceolæ extremitatẽ & manum, aliquãtula debet intercipi diſtantia, ne ad neruũ vel arteriã eum penetrare faciat. tutiusq́ eſt vt vena impleaẗ vbi ſit tenuior. lãceola ĩſuper debet pollice & medio digito apprehẽdi, indexq́ dimittaẗ ad tentãdum, ac in medio laminę apprehẽdi debet, & nõ ſupra: quoniã nõ eſſet recta apprehenſio. Cumq́ vena ad aliã partem dimota fuerit, occurras ei ligatura & apprehenſiõe cõtrarię partis. Quod ſi vtrimq́ dimoueatur indifferenter, caue ne eã per lõgũ incidas. Scias adhuc quòd deligatio & depreſſio debet fieri iuxta duriciẽ, ac cutis craſſiciem, & carnis multitudinẽ. debetq́ ipſa deligatio proxima fieri. At ſi deligatio venã occultauerit, deſcribe

be eã, & caue ne ipſa deſcriptio mobilitate ligaturæ recedat à ſua rectitudine, & cum hoc adhuc ſuſpende venæ inciſionẽ, quod ſi vena cũ difficultate repleatur & eleuetur, tunc ꝓfundè incide, præſertim in macilentis corporibus, & vtere vncino, cumq́ꝫ ligatura & aſtrictio fit prope artum, non ſinit venã repleri. & cum locũ lauare cupis, tunc digitis cutẽ ſuper foramen trahe, vt è regiõe tegat, mox laua, & exicca, faſciolãq́ꝫ imponas, & ſinito cutem ad locum ſuũ reuerti. Nec te lateat eũ qui prę nimia plethora ſudat, venæ ſectione indigere. nonnunq̃ præterea alicui febrienti, ac morbo comitiali laborãti, cui pro vt eius affectus exposcit ſãguinis miſſio cõueniret, ſuperueniet naturalis alui ſolutio, & tunc ea nõ indigebit.

Caput. XXI. fen quatæ: De cucurbitularum impoſitione, ac de earum ſcarificatione.

CVcurbitulę magis, quàm venę ſectio partes ſubcutaneas expurgãt, ac magis tenue q̃ craſſũ extrahunt. pinguibus tamen corporib⁹, quæ craſſiorem ſanguinem obtinent, minus opitulãtur: quoniã nõ educunt ſanguinẽ eorũ vt deceret, ſed tenuiorẽ ei⁹ portionẽ, idq́ꝫ maxima difficultate extrahũt. particulã quoq́ꝫ vbi infigunt imbecilliorẽ reddũt. Ex pręcepto adhuc eſt ne cu

curbitulæ

curbitulę admoueanť in initio mẽsis: quoniã humores nõdũ sunt moti vel excitati: neq; in eius calce, cũ sint diminuti, sed in medio eius dũ humores excitãtur, qui suo incremẽto insequunť incremẽtum, quod in substãtia lunæ augetur, crescitq́; cerebri medulla in caluaria, aquę quoq; fluminũ fluentiũ ac refluentiũ augenť. diei autẽ hora cõuenientior ad earũ defixionẽ, est secunda & tertia. post balneũ insuper admoueri nõ debẽt, nisi forte quis crassũ habuerit sãguinẽ. tũc eni debet balneo ablui, deinde aliquãtulũ morari, mox cucurbitulas ĩponere. Maior aũt pars hoĩm recusant appositionẽ cucurbitularũ in syncipite, quia ꝑcipiũt & sensũ & mentẽ ex eis offendi. sed si in caua parte occipitij adhibeantur, incisiõis venę medię supplẽt vices. Grauitati quoq; supciliorũ auxilium prębẽt, & palpebras alleuãt, ac oculorũ scabiei orisq; fœtori opitulanť. & si suꝑ scapulas, cahal Arab. vocãt, ĩfiganť, incisiõis iecinorinę venæ vicẽ gerũt, doloremq́; humeri & gutturis leuãt, & si suꝑ alterã duarũ venarũ colli posteriorũ imponanť, ꝑ cephalica valent, & tremorẽ capitis leuãt, membrisq; capitis cõferunt: velut sunt facies, dẽtes, mãdibulę, aures, oculi, guttur, nares. Verũ, vt ĩquit Muhamat, Si cauitati occipitij ĩponanť, obliuionẽ inducũt, cum posterior pars cerebri sit

locus memoriæ, quē cucurbitulę imbecillum reddunt. ſed ſi ſup cahel apponanť, os ventriculi debilitant. & ſi ſup venas colli poſteriores, quas cadahin Arabes vocāt, infiganť, fortaſſe inducent capitis tremorē. Idcirco à cauitate occipitij parū deſcendere, & ſupra ſcapulā parū aſcendere licet, niſi forte ſanguinis ſuffuſioni, vel tuſſi ſuccurrere velimus. tunc eni nō debet aſcendi, ſed in ſuo loco dimitti. Apponere autē cucurbitulas ſuper cahal, & inter humeros, ſūmopere valet ad ægritudines pectoris ex ſanguine pendentes, & ad ſanguineā cōuulſionē, ſanguineūq; catarrū. Verum ſtomachū debilitat, ac tremorē cordis parit. Porrò ſi cruri ſuperponanť, iuuamētum, ſimile adferunt quod ex ſaphenæ ſectione haberi ſolet, ſanguinēq; mundificāt, mēſes ciēt. Mulieri inſup quę & albū colorē, ac rarū habitū, tenuēq; ſanguinē habet, magis expedit cucurbitularū appoſitio ſuper crura, q̄ venæ ſaphenæ inciſio. Præterea ſi ſuper verticē ac mediā caluariā infiganť, ad deliriū ac vertiginem, vt à nōnullis traditū eſt, & ad tardā caniciem valēt. Sed hæc ſententia nō eſt omnino certa. nā in aliquibus corporib9, in aliquibus vero nō id effici poteſt: vt plurimum tamen ſolent caniciem accelerare, intellectūq; lædere. Oculorū tamen morbis auxilianť: &

hoc est remediū præstātius qđ ex huiuscemodi infixione cucurbitularū haberi potest. nā cōfert & ipsa scabiei palpebrarum, tuberculis oculorū, egressioniq́ꝫ corneę, vel vueę mēbranulę: verū mentē offendit, attonitū morbum, obliuionē, malas cogitationes, morbosq́ꝫ diuturnos parit. officit quoqꝫ his qui suffusionē oculi patiunť, nisi forte tēpus ad id faciendū cōmodū se offerat. nā sic fortasse nō nocebit. Ad hæc si sub mento imponanť, dentib9, faciei, gutturiq́ꝫ ꝓsunt: caput ac maxillas mundificāt. & si sup coxendices apponanť, ad abscessum femoris, eiúsq́ꝫ scabiem & tubercula, podagra, hemorroidas, morbum elephāti, ad vesicæ ac vteri ventositatē, dorsiq́ꝫ pruritum satis valent. Qđ si cū igne, & cū scarificatiōe apponātur, maiorem vim obtinent, vbi nō sit flatuositas: sed quę sine cōcisione imponūtur, vehementius flatū frigidū dissoluunt, eumq́ꝫ in ea parte, vel vbicunqꝫ existentē, discutiūt. Apponere quoqꝫ eas sup femore in intrinseca parte, satis ꝓsunt ad testiū abscess9, ac femorū tibiarūq́ꝫ tubercula. Sed quæ in posteriori femorū parte imponunť, ad abscess9 qui ī natibus orti sint valent. Et si sub flexura genu admoueanť, cōferunt tremori genu ex acrib9 humorib9 suborto, ac vitiosis abscessib9, & tibiarū, pedúmque putridis vlceribus. Sed quę

super

ſuper talos ponunt, ad menſtruorũ retentionẽ, & ad ægritudinẽ coxẽdicis, & podagræ valent. Sed ſi ſine ſcarificatiõe apponant, quandoq; retrahunt materiã à parte ſui motus: vt cũ mãmis infigunt, ad ſanguinis menſtruorũ profluuiũ ſiſtendũ. nõnunq̃ tamen apponũtur, vt apoſtema profundũ extra euocetur, vt medicamen perueniat ad ipſũ. Aliquãdo vero vt apoſtema ad aliquod mẽbrũ ignobilius ſua vicinitate trãsferat. Nõnunq̃ adhuc admouent, vt membrum calefiat, & vt materia trahatur ad ipſum, eius quoq; flatus ventoſi diſcutiant: & quãdoq; vt ad ſuũ naturalẽ locũ mẽbrum redeat, à quo dimotũ eſt, vt fit in eo morbo quo inteſtina in ſcrotũ dilabuntur. Apponunt quoq;, vt dolor mitiget, quẽadmodũ cũ infigunt vmbilico ad difficilẽ dolorem inteſtini coli, ac flat9 ventris ventoſos, vteriq; dolores, qui tpe mot9 menſtruorũ accidere ſolẽt, & pręſertim adoleſcẽtulis. Molliori quoq; parti cruris infigunt, ad coxẽdicũ dolorẽ: coxę vero ad luxationẽ. & inter ambas coxas ſi admoueãtur, valent ad ipſa crura, & femora, & mariſcas, ad herniã patientes, & podagram. Appoſitio præterea cucurbitularũ ſup podicem, trahit ab vniuerſo corpore, & à capite, & cõfert inteſtinis. corruptionẽ quoq; mẽſtruorum ſanat, & corp9 ab ea leuat, & vt aiũt, tria

 haben-

habẽtur ex ea iuuamenta. Primũ euacuatio, quę ab ipſomet mẽbro fit. Secũdũ, quòd ſubſtantia ſpiritus ita remanet integra, vt ad materiæ euacuationẽ nõ ſequať eius euacuatio. Tertiũ vero eſt, quòd nobilia mẽbra nõ euacuat. debet tamẽ cutis cõciſio ꝓfunda eſſe, vt ex penitioribꝰ partibꝰ attractio fiat. Aliquãdo inſup intumeſcit locus vbi infixa eſt cucurbitula, ita vt difficilè auferať. tunc igitur pannũ vel ſpongiã aqua tepida madidã, quæ potius ad caliditatẽ declinet, accipere debes, qua circuitꝰ loci calefiat. hoc enĩ ſępiſſime euenire ſolet, vbi cucurbitulę ſupra partes mãmę infiguntʼ, ad profluuiũ menſtruorũ ac ſanguinis nariũ ſiſtendũ: & ideo nõ debent ſuper ipſãmet mãmam firmari. Cũq́ꝫ locus vbi infiguntʼ vnctus fuerit, ſtatim apponi debent. nec tardandũ eſt: imo cõfeſtim ſcarificandę ſunt. prima quoq́ꝫ appoſitio ſit leuis, facilis euulſionis, mox gradatim tardet euulſionẽ ac moram. Cui pręterea cucurbitulę impoſitę fuerint, cibus poſt horã dãdus eſt. puero autem, qui iã tertiũ egerit annum, cucurbitulæ infigi poſſunt: ſed qui ſexageſimum egerit annũ, nullo modo apponantur. Appoſitio pręterea cucurbitularum nos tutiores facit, ne materiæ ad partẽ inferiorem fluant. Sed ſi ille cui apponuntur fuerit biliosſus, grana malorum

punicorum,

punicorũ, eorũq; aquã, & intubũ, & saccarũ, lactucam,acetúmque posteá assumere debet.

Caput XXII. fen quartę: De hirudinibus.

SApientes Indi dixerunt aliquas esse hirudines natura venenosas, & ideo dãnant magna habẽtes capita, & colorem antimonij, aut virides,& habentes in dorso veluti fila coloris cæsij,& eas quę alicui serpentũ generi assimilant:quoniã his omnib⁹ inest vis venenosa, pariuntq; apostemata,vel animi defectũ,aut sãguinis profluuium,aut febrẽ vel lassitudinẽ,aut vlcera intractabilia: Ac reijciunt quę ĩ aquis cœnosis, vitiosisq; captæ sunt: sed eligi debent quæ in aquis,quib⁹ lenticulę supernascunt. Nec acceptes dictũ illorũ,qui affirmant esse vitiosas eas hirudines quę in aqua, ĩ qua ranę oriunt, genitę fuerint. Sed quod ad colorem earũ attinet, præstãtiores quidem sanguisugæ sunt, quæ viridẽ in dorso obtinent colorem, & habent veluti duas lineas extensas in earũ superficie,colore auri pigmenti:& quę sunt flauæ, quę habẽt corpora rotunda,& quę sunt coloris epatis,& quæ similãtur locustis paruis, & caudę muris nõ absimiles,ac tenues,parua habentes capita:nec eligãtur nisi quę ventrẽ rubeũ ac dorsũ viride habent,pręsertim si in aquis fluentib⁹ inueniãtur. Hirudinũ pręterea

attractio maior fit ex intimiorib⁹ partibus q̃ quę per cucurbitulas fiat.per diē quoq; adſeruandę ſunt,poſtq̃ captę fuerint, anteq̃ admoueant.eas quoq; in contrariā partē earū ſubuertere debes,vt euomāt:& quicquid in vētre cōtinent ſi poſſibile fuerit,egrediat.mox exiguo ſanguine agnelli, aut alterius id genus, reſpergēdæ atq; alendæ ſunt anteq̃ adhibeātur,deinde capiant.& ſpōgia muccore & ſordib⁹ repurgādæ ſunt.ea pręterea pars cui admouēdæ ſunt,debet prius nitro ablui,frictioneq; rubeſcere.poſtea vero cum eas imponere volueris,demergātur in aqua dulci & expurgētur,deinde defigant.facit pręterea eas auidius adhęrere,ſi locus primò luto vel ſanguine liniatur.Cumq; iam repletę fuerint,& eas excidere deſideras,tūc ſale aut cinere vel nitro,aut linteolo vſto,aut cremata ſpōgia, vel lana aſpergatur & excident.Satius autem eſt poſtq̃ exciderint,cucurbitulis aliquid ſanguinis illius partis exhaurire,quo nocumentum ex morſu earū impreſſum extrahatur.cęterū ſi ſanguis emanare nō deſinat, gallæ cōbuſtæ ei parti imponant,aut calx,aut cinis,aut mirtus tenuiſſime cōtrita,aut aliquid aliud id genus quæ ſanguinē ſupprimūt:quę omnia habeat parata, quādo eas admouet.Cōfert autē ſanguiſugarum appoſitio morbis ſubcutaneis vt

neis vt ſerpigini, impetigini, & his ſimilibus.

Caput vigeſimũtertiũ fen quartę: Quibus nam remedijs euacuationes aſtringantur.

VAcuatio quidem aſtringit, vel auertendo materiã citra euacuationẽ, vel euacuando cum auerſione quoq;, vel adiuuando ipſãmet euacuationẽ, aut medicaminibus refrigerãtibus, cõſtipãtibus, aut glutinãtibus, vel vrẽtib9, vel deligatura. Aſtringimus autẽ euacuationẽ per reuulſionem ſine euacuatione, vt ſi ſanguis ab vtero ꝓfluxerit, & eũ retinere volueris, cucurbitulas ſuper mãmã defiges. Melior tamen diuerſio eſt, qua dolor particulæ à qua reuellit ſedatur. ea vero reuulſio quæ fit cũ euacuatione, eſt quæ per ſectionẽ venæ iecinorinę fit, & velut aſtrictio vomitus per alui ſolutionem, & hæc per vomitum, & vtrunq; ipſorum per ſudorem. Aſtrictio adhuc fit auxiliãdo euacuationi, vt cũ ventriculũ & inteſtina ex humorib9 glutinoſis lubricũ lapſum faciẽtibus, hiera purgam9, vẽtriculiq; oſculũ vomitu expurgare cogimur, vt materia quæ vomitũ iã firmatum efficit, abſcindatur. Medicamenta quoq; frigida id efficiũt: quia quod frigidum eſt, congelant, oſculaq; ſtupida faciunt, eaq; anguſtiora reddunt. Medicamẽta autẽ ſtiptica, ideo id faciunt quia materiã cõprimunt,

meatusq́ stipãt: sed glutinatiua medicamina, ꝓpterea quòd in osculis obstructioné pariũt: quę si calida exiccantiáque fuerint, fortius id efficient. Medicamina vero crustã generãtia, ideo id efficiunt, quia ea crusta sup ipsũ meatum velut operculũ manet, & claudit, eumq́ strictè hęrere facit: verũ adfert secum periculum, ne scilicet crusta decidat, & latior reddat meat⁹. Sunt pręterea aliqua incrustãtia, quæ adstrictiuã facultaté habent, vt Mysi: aliqua vero nõ, vt calx nõ extincta. vbi auté crustam diutius hęrere desideramus, adstringentibus crustificis tunc vtimur. Alijs vero, vbi citius crustã excidere cupimus. Fit adhuc retentio per ligaturã, partim claudendo meatum, & vt omni conatu, si opus sit, claudat: veluti ligamus cubitũ, vbi medicus per erroré arteriam pro vena iecoris secuerit: partim replẽdo ora vulneris, re viam claudente, qua vacuatio fit: vt si repleatur osculum vulneris pilis leporis. Dicim⁹ igitur quòd si sanguinis profluuium ex reclusiõe orificiorũ venarum fiat, vti medicamentis adstringentibus opus est, ac oscula earũ cõprimere. At si ex eruptione id fiat, tunc adstringentibus simul & glutinantibus op⁹ est, veluti terra Lemnia. Quod si ex erosione profluuium accidat. his quę carnem gignunt mixtis cũ detergẽtibus mederi debet.

Caput

Caput vigesimumquartum sen quartæ: Quonam pacto obstructiones curari debeant.

OBstructiões quidẽ fiũt vel ab humore crasso, vel ex lentis humoribus, aut multis. quòd si ex multis fiant humorib⁹, nulla alia cõcurrente causa, tunc ad auferẽdã eorũ læsionem satis erit vel sanguinis missione, vel purgatiõe eos educere. at si ex crassis, tũc medicamina dissoluẽtia, quæ abstergũt, administrari oportet. Si vero glutinosi fuerint humores, & pręcipue tenues, tũc incidẽtia medicamina necessaria sunt. nec te lateat, quid intersit inter crassum & lentũ. differunt enim inter sese velut lutũ & gluten liquidũ. Crassum enĩ dissoluentib⁹ eget, vt attenueť & facile expellať: glutinosũ vero incidentib⁹: vt inter ipsũ, & id cui adhæret, separatio fiat, vt ab eo expurgeť & ei⁹ partes incidanť. nã glutinosum suo lẽtore, ac suarũ partiũ adhęrẽtia obstructionẽ parit. In dissoluẽdo pręterea crasso, duo cõtraria sũt obseruanda: alterũ scilicet ne fiat resolutio ita ĩbecillis, vt raritatẽ materię, eiusq́ molẽ augeat, citra resolutionẽ, augẽdo adhuc opilationem. Alterum, vero ne valida fiat resolutio, cuius tenuis portio in vapores: crassa vero in lapidem vertatur. Cũq́ valida indigebis dissolutione, adiuua eam leui mollificatione. quæ fiat medicamine

dicamine non crasso, habente calorem moderatum, vt valeat penitus dissoluere id quod facit oppilationem. Inter obstructiones prꝫterea, difficilior quidem est quæ in venis fit: deterior autem hac quæ in arterijs: deterior adhuc est quæ in principibus partibus fit. Ad hæc medicaminibus recludētibus satius quidem est admiscere aliquid vim astrictiuam & attenuatiuam habēs, quoniam illud astrictiuum grauitatem attenuantis corrigit.

Caput. XXV. fen quartæ: De cura abscessuū.

APostematum quędā sunt calida, quędam frigida mollia, quedam frigida dura, quę iam à nobis numerata sūt. Eorum autem causę vel sunt extrinsecæ, vel præcedētes, intelligo autem per pręcedentes, veluti plenitudinem: per exteriores vero, vt vuln9, casum, ictū, ac morsum. Porrò quod ex causis exteris fit, vel cū corporis plethora, vel cum humorum moderātia accidit. Si cum corporis plethora antecedentes & exteriores causæ concurrant, profecto vel in vicinis partib9 ipsis principibus mēbris, ad quas fit transmissio, id fiet: vel non. quòd si nō, tunc in principio nihil resoluens eis admoueri debet: sed membrū impellens, si adsit, corrigi debet, vel vniuersum corpus corrigatꝫ, si huiusmodi apostema non habuerit singulare mē-

brum,

brum,admouendo ei quodcunque repellat, & ad oppositam partem retrahet & astringat. Et fortasse fiet tractio ad oppositam partem illius membri locati in parte opposita per dimotionem,aut si aliquod graue pondus ferat. nam sæpissime trahitur materia à manu in qua est abscessus,si altera aliquod graue pondus feratur,per horamq́ illud retineatur. Ea vero quæ vim astrictiuã habẽt,in calidis quidem apostematibus debent esse exquisite frigida: sed in frigidis mixta his,quæ vim obtinẽt & calidã & astrictiuã,vt est schœnnãthos, & vnguis odorat⁹,seu cõchula idica,quã blattam bisantiã vocãt. Accedente autem maturatiõe,minus astrictiua applicabis,quib⁹ dissoluentia admiscebis,donec peruenerit ad vigorem: tũc enim in equis portionib⁹ misceri debẽt. Sed dũ inclinat,resoluẽtibus & molliẽtib⁹ vti sat erit. ea vero quę frigida ac mollia dissoluũt apostemata,vim exiccatiuã ac aridã habere debẽt. q̃ quidẽ vis plus ĩ calidis reperiri solet. At apostemata quæ ab exteriori causa ortũ habent,nec vlla adest humorũ repletio,debẽt oĩno in principio mollientib⁹ & resoluẽtib⁹ curari: sed nõ eo modo quo curasti primũ genus. Verũ si illud mẽbrũ q̃d apostemate laborat, fuerit veluti excretoriũ alicui⁹ prĩcipis,vt sũt loca adenosa colli,& apud aures

ipsius

ipsius quidē cerebri,ascellę vero cordis,īguinaq́ȝ epatis,tūc nullo pacto debet eis applicari quod repellat,nō quasi hęc nō sit vera curandi ratio eorū apostematū : immo hoc est vere pręsens remediū illorū apostematū:sed nolum9 ea apostemata sanare,īmo cupimus ea augere,materiāq́ȝ ad ea trahere.nec timem9 addere læsionē illi particulę cū principi opitulari quęram9.nā si materiā reuelleremus,nūq̄ sine formidine essem9,quin materia ad nobile mēbrū ꝑueniret,vnde irreparabile subsequeret̄ incōmodū.nā nos pręeligimus mēbrū lędi ignobile,vbi nobili succurret̄.Immo nos studemus trahere materiā ad mēbrū ignobile,& vt in eo apostema oriat̄, siue cucurbitulis,siue ēplastris calidis, vim attractiuā habētib9.Et cū hæc vel alia apostemata suppurātur,& pręsertim quæ sunt in locis cauis, fortasse spōte,vel auxilio maturatiuorum remediorū disrūpent̄,& fortasse maturare ac rūpere simul conabimur.Maturatio aūt ꝑficit̄ his quæ oppilatiuā ac glutinatiuā habēt vim additā calefactorię,quib9 ipse calor retineat̄.At si quis huiusmodi maturatiuis remedijs vti voluerit,debet animaduertere, vtrū calor innatus sit ībecillus,& mēbrū tendat ad corruptionē.tunc enī ea quæ vim habēt oppilatiuā & glutinatiuā admouere debet,& vti aperitiuis

ritiuis ac ꝓfunda ſcarificatiõe,mox reſoluti-
uis & exiccatiuis,vt adhuc in particularib⁹ li
bris ſermo nobis cõplebitur. Sępe prętereа a-
poſtema eſt profundũ,ita vt cogamur trahere
ipſum ad partẽ cutis etiã cucurbitulis ignitis.
At in duris apoſtematibus,quæ terminũ vi-
goris trãſierint,cõueniens remediũ ac regula
eſt,vti mollificãtibus remedijs, quandoq; his
quæ parũ calefaciãt & exiccẽt, ne præ nimia
diſſolutiõe quod craſſius eſt duriciem lapidis
aſſequatur. Immo id totũ diſſolutiõi paretur,
mox diſſolutio augeatur. Quod ſi poſtea ve-
rearis ne ex diſſolutiõe quod reſiduũ eſt,in la
pidẽ vertatur,reuertere iterũ ad mollificãtia.
& ſic iugiter ꝓcedas donec partim mollificã-
do,partim diſſoluẽdo vniuerſũ apoſtema cõ-
ſumetur. Apoſtemata vero tumida,quę œde-
mata vocãtur, curantur medicaminibus ha-
bẽtibus vim calefactoriã cũ tenui ſubſtãtia,
vt flatus diſſoluãtur, meatusq; exigui dilatẽ-
tur. nã horum apoſtematum tumidorũ cauſa
eſt craſſus flatus ac meatuũ obſtructio,Opor
tet adhuc ſtudere, vt amoueatur ea materia,
quæ vaporẽ gignit flatuoſum. Sunt præterea
nõnulla apoſtemata vlceroſa, vt formica de-
ambulatiua, quæ quidẽ remedia refrigerãtia
expoſcunt. eiuſdem generis ſunt apoſtemata
inflammata,quæ phlegmonę vocantur. at nõ
debent

debẽt humectari, & si ipsi apostemati deberet humectatio: immo exiccent, quoniã in his accidens vicit iam causam. Est autem accidens, ipsum vlcus, quod affuturũ timet, vel quod iã accidit. Vlceri enim cura exiccatiua debetur, cui nihil noxium magis ipsa humectatiõe. In intrinsecis vero apostematibus, debet materia minui per venæ sectionem & purgatiuũ medicamen. Debent etiã qui apostematibus hisce vexãtur, balneũ vinumq́ꝫ, & motus corporeos ac animales immodicos, vt est iracũdia, & id gen9 alia, euitare. Deinde inter initia debent vti his, quæ sine molestia repellere valeant, præsertim si id membrũ fuerit quale est ventriculus, & iecur. tẽpore aũt quo dissoluẽtia remedia cõueniunt, nõ debent deesse tibi stiptica odora, vt in præcedentib9 sermonib9 iã te admonuimus. & iecur atqꝫ ventriculus inter cetera membra his stipticis magis q̃ pulmo indigent. Ea vero remedia, quib9 vtimur vt aluum leniãt, debent esse medicamina, quę vim maturãdi & cum ipsis apostematibus cõuenientiã obtinent, vt hortense solanũ, & cassia fistula. Valet autem ipsum solanũ, ex propria natura, ad dissoluenda calida apostemata intrinseca. & qui his laborant abscessibus, nõ debent vti nisi tenui victu, & dum accessio nõ adsit. si accessionem habuerint, neqꝫ inter initia,

tia,nisi forte vrgente vehemēti imbecillitate. Et qui apostema viscerum simul cū defectu virium patiaṫ,is ad interitū accedit, cum vires cibo tātum excitenṫ.nihil autem magis lędit q̄ cibus. Q đ si apostemata dissoluātur,bene est. Sed si disrūpanṫ,tūc quæ detergāt bibi debēt,vt aqua mulsa,& aqua ex saccaro. mox quę sensim maturent,cū his quæ vim exiccādi habent assumi debent. Tādem quæ exiccēt satis erūt. Sed hęc exacte cognosces ex libro, qui partiales cōtinet morbos. In apostematibus pręterea internis,quæ sub vētre existunt, cōmittiṫ error,cū forte nō sint apostemata sed rupturæ, & tunc eorum apertio erit timorosa,vel forte erit apostema internum quod nō est in peritoneo, sed in ipsomet intestino: & tunc apertio eorum non sine discrimine erit.

Caput vigesimumsextum fen quartę:De Apostematum apertione.

SI quis aliquem abscessum aperire voluerit,debet scissura rugas illius mēbri imitari, nisi id membrum fuerit frons,vel aliud simile. Nam si in eo scissura secundum rugas fieret, incideret musculos frontis,& supercilium caderet. Verum in membris in quibus rugæ contra ordinem villorum musculi procedunt,cōtrarium fiat. Debet igiṫ qui incidit,scire artem secādi neruos,

uos,ac venas & arterias,ne oberret,& aliquid horū incidat,& medicamēta ſanguinem adſtringētia apud ſe parata habere,ac emplaſtra dolorē mitigantia,& inſtrumēta ad id idonea. habeatq́ ſecū aliqua,vt ſunt medicamina Galeni,& velut pilos leporis,& telas ſeu ſtamina aranei,& albū oui,& vrētia. omnia enim hæc ꝓhibent ſāguinis fluxū,ſi accidat, ſiue ex errore,ſiue vi ad id inductus quis fuerit, & habeat penes ſe medicamina molliētia. Et cum aperitur abſceſſus, & extrahit̃ id quod intus erat,non debet admoueri ei oleum,neq; aqua, neq; linimentū in quo ſit oleum,vel ſeuum abundans,vt eſt vnguentū baſilicon: ſed debet apponi velut linimētum ex chalcitide, quod fiat cū eo indigebit: & ſupra ipſum imponat ſpongiam madefactam ex vino auſtero.

Caput vigeſimumſeptimum fen quartæ: De membri corrupti curatione,eiuſq́ ſectione.

CVm aliquod membrū corrūpitur ob aliquā malā tēperaturā in eo exiſtētē,cū materia vel ſine materia, & nō ſuffecerit ſcarificare, aut linire his quę ipſū corrigāt,de quib9 facta eſt mentio in libris particularib9,tūc caro corrupta quæ in eo eſt oīno auferatur. & ſati9 eſt id ſine ferro fieri,quatenus dat̃.quoniā ferrū ſi fortaſſe tetigerit muſculorū fibras & arterias, lędet eas.

Sed si id nō sufficiat,& corruptio iā deuenerit ad carnē,tunc necesse est ipsam secare,& locū sectiōis oleo feruēte vrere. Sic enī à vehementia malitię ei⁹ nos tutiores reddit,fluxusq; abscindet,ac super locū scissum caro & cutis aduētitia dissimilis,simillima tamē,sua duricie ipsi carni orieт. Et cū deueneris ad incisionē, debes intromittere stylū,quo fit tentamentū, & in circuitu ossis ipsum circūducere dū inuenias sanā vnionē. nā vbi dolor augeт ex styli ductu, inibi quidē sanitas terminaт: sed si locus ille relax⁹ fuerit,& eius vnio imbecillis, tūc illud secari debet. Quandoq; pręterea pforabis id qđ circundat os,quod secare cupis, ita vt terebellis circundeт,& rūpatur, secetúrve. Quādoq; vero serra serrabis. At cū id efficere volueris,fac vt intermediet aliquid inter instrumentū quo incidiт,terebellúmve, & ipsam carnē,ne dolorē adferāt. Et si super os quod secare intēdis fuerint veluti arteriæ pminētes,nō hærētes inter se,nec spereт eas in rectā habitudinē reduci posse,immo timeas, ne id quod in eius circuitu est,corrūpatur,tūc caro debet ab eo remoueri,vel scissiōe,vel deligatura,aut extēsione, ducēdo ad oppositam partē,vel aliqua alia industria,ad quā ipse visus te diriget,& si ibi aliquod mēbrum nobile adfuerit,tūc inter ipsū & illud os aliquid in-

 tercipi

tercipi curabis,velut ſeptis,ex fruſtis panno-
rum,vt his ab eo diſtet,deinde ſeca. At ſi hu-
iuſcemodi os fuerit,velut os coxę,& magnū,
muſculis,arterijs,veniſq; proximū,eius quo-
que corruptio immodica,tunc medicus debet
ab eo negocio ſe abſtinere.

**Caput vigeſimūoctauum fen quartæ:De cura-
tione ſolutionis vnionis,ac vlcerum generum.**

COntinuitatis ſolutio magnorū qdē
mēbrorū,ęquatiōe,& cōueniēti deli-
gatiōe, quę i arte ligādarū fractionū
dicta ſunt,& adhuc ſuo loco tibi dicet,curat.
Mox quiete,victuq; glutinatiuo,ex quo callū
ſeu porū carnoſū gigni ſperabis.& vtrāq; par-
tē fracturę maxia hęſiōe vnire facias, & ſup-
ponas bracteas, quas ſup vnionē partiū vaſis
ærei fabri ærarij ſolent apponere.labiaq; fra-
cturę vi aſtringas,atq; ipleas.nā falſū eſt poſ-
ſe coaleſcere os,prę ſertim in ętate adulta,niſi
hac ratiōe:qm̄ nō pōt vllo pacto cōglutinari.
De curatiōe tn̄ fracturę,adhuc faciem9 cōple
tū ſermonē in ſingularib9 tractatiōib9. Cura-
tio vero ſolutiōis cōtinui,q̄ in mollib9 cōtin-
git mēbris, tres cōplectit ītētiōes,ſi cauſa fue
rit fortis. Prima eſt, abſcindere id qđ ꝓfluit,
ſiſtereq; materiā ei9 ſi feſtinet vt noceat. Se-
cūda eſt,ſciſſionē vnire medicaminib9,ac ci-
bis cōgruis. Tertia vero eſt,putredinē ꝓhibe-
re quo

re quoad fieri põt. Qđ si his trib⁹ vnũ desit, ĩspice reliqua duo. Quot aũt modis sistaẽ id qđ ꝓfluit, iã nosti. Vnio vero fit cogẽdo ĩ vnũ labra vlceris, si in vnũ duci possint, exiccãtibusq́; ac glutinantiũ assũptiõe. Nec te lateat intẽtionẽ curatiuã vlcerũ esse ipsã exiccationẽ. Qđ si vlcus fuerit purũ, exicceẽ tñ: sed si putridũ, adhibeanẽ medicamẽta acria corrodentia, vt ex chalcitide, & mysi, & arsenico, & calce: & si nõ valeãt, tunc necesse est deuenire ad ignẽ. Medicamẽtũ aũt qđ ex flore æris, & cęra, & oleo cõficiẽ, moderatũ est ĩ hoc negocio. flore enĩ æris mũdificaẽ: oleo vero & cęra mordicatio ĩmodica tolliẽ. Dico adhuc, quòd omne vlc⁹ necessario est, vel solũ & ipsũ ꝑ se, aut cõpositũ. Solũ autẽ si exiguum fuerit, nihilq́; ĩ ei⁹ medio erosũ fuerit, tũc labra debẽt vniri, ipsũq́; fascia inuolui, cũ maxĩa tñ animaduersiõe, ne aliqd olei inter ipsa labra intercipiaẽ, aut pulueris inspergaẽ: hæc enĩ ꝓhibẽt ipa vniri. Idẽtidẽ fieri cõuenit ĩ magno vlcere, cui⁹ substãtiæ nihil desit, & pars altera alteri cõiũgi possit. At vlc⁹ magnũ, qđ nõ põt vniri, siue id fuerit scissura, aut capacitas plena sanie ex q̃ aliqd substãtiæ ipsi⁹ mẽbri deperditũ fuerit, ei⁹ quidẽ curatio est exiccatio. Sed si id deperditũ cutis fuerit sola, tũc quod cutẽ obducat exposcit. & id quidẽ vel per se,

& tūc astringētibus,aut per accidēs, & tūc calidis vti oportet,parū tamē,sitq́ id vstum ex mysi,& chalcitide.Hæc eni magis faciūt ad exiccationē,& magis crustā gignunt. quod si īmodica hæc essent,corroderet,vlcusq́ augerēt. At si quod deperditū est,fuerit caro sola, vt in vlceribꝰ ꝓfundis,nō festines cicatricem obducere. Immo prío debes ī generāda carne studere.Gignunt aūt carnē,quæ primū ordinē exiccādi nō multū trāsgrediunt. sed circa hoc quędā cōtēplari prius oportet. primū tēperamentū radicale ipsius particulæ, tēperamentūq́ vlceris. Nā si illud mēbrū fuerit temperaturæ valde humidę,vlcꝰ vero nō,tūc exigua exiccatio in primo videlicet ordine sat erit.quoniā morbus ipse nō multū distat à natura mēbri.Sed si mēbrū fuerit siccū,& vlcus vehemēter humidū,tūc quæ in secūdo & tertio ordine exiccāt,sunt necessaria,vt suę temperaturę restituat. In tēperatis vero tēperata sunt opportuna. Ad hęc & vniuersi corporis tēperamentū īspicere oportet. Quoniā si corpus immodice siccū fuerit,& illud mēbrū qđ est auctū in humiditate,fuerit tēperatę humiditatis in cōparatiōe ad corpus tēperatū,tunc debet ęqualiter exiccari.itidē si corpus fuerit in humido auctū,& mēbrū declinet ad siccitatē. Sed si simul ī excessū egrediātur,vel egressio fiet

ſio fiet ad humiditatẽ,tũc maior exiccatio cõ
uenit:& ſi ad ſiccitatẽ,minor exiccatio eſt ne-
ceſſaria. Porrò ipſi9 medicaminis exiccatiui
facultatẽ contẽplari oportet.nã licet exiccan
tia medicamẽta,quę generãt carnem,nõ adhi-
beant,vt exiccationẽ ita validã efficiãt,qua ꝓ-
hibeatur materia effuſa,quę eſt apta carnẽ in
mẽbro generare,vt ea quę ad generandã carnẽ
nõ ſunt adinuãta, ſed ad obducẽdã cutẽ, deſi-
derãtur tamẽ vt magis detergãt & abluant, q̃
quę exiccãt, & quę quidẽ vt ſigillẽt & cõglu-
tinẽt,admouẽtur, & oia medicamina quæ ci-
tr̃a mordicationẽ exiccãt,inter carnẽ ꝓducen
tia aſcribũtur,quoniã omne vlcus in loco nõ
carnoſo,nõ eſt aptũ cito ſanari. Itidẽ neq; or-
biculare. In medicaminibus pręterea exiccan
tibus & aſtringẽtibus,quę ad curationẽ vlce-
rũ internorũ adminiſtrãtur, debẽt admiſceri
quę detergãt,vt mel,ac ea quę ꝓpriã reſpiciũt
particulã,velut quę vrinã ciẽt,vbi inſtrumen
torũ vrinę accõmodatorũ vlcera curare tẽta-
mus. ſed cũ cicatricẽ ducere cupimus, tũc me-
dicaminib9 vtimur, quę cũ ſua aſtrictiõe ha-
beãt adhuc exiccare & cõglutinare:vt eſt ter-
ra Lemnia,quã ſigillatã vocãt. Scias adhuc ꝙ
multa ſunt quę vlc9 ſanari ꝓhibẽt, vt eſt mẽ
bri intẽperies: idcirco oportet eius correctiõi
ſtudere. Mala quoq; ſanguinis tẽperatura qui
 ad

ad ipſũ vadit,idẽ ꝓhibet. Quare his qui opti
mũ humorẽ gignũt corrigi debet. Multitudo
adhuc ſãguinis qui ad illud fluit,ipſumq́ꝫ hu
mectat,id quoqꝫ efficit:cui ſucurrẽdũ eſt eua-
cuatione,& vict⁹ attenuatiõe,deãbulationeq́ꝫ,
ſi fieri põt. Ad hæc oſſis ei ſubiacentis corru
ptio idẽ facit, emittẽdo ſaniẽ. qđ quidẽ vitiũ
nullũ habet remediũ,niſi rectificatione illius
oſſis,eiusq́ꝫ abraſiõe,ſi fieri põt,vt abraſio cor
ruptionẽ tollat,ablatiõeq́ꝫ,atqꝫ ſectiõe. Sępiſ-
ſime præterea cogiť qui vlcera ſanat, vt ferat
apud ſe emplaſtra trahẽtia oſſis fragmẽta,ha
beatq́ꝫ inſtrumẽta quib⁹ ea educat. aliâs enim
vlc⁹ ſanari impedirẽt. porrò vlcera cibo indi-
gẽt,vt opituleť eis:ſed ei⁹ minutiõe,ad abſci-
dendã materiã ſaniei. Verũ hę duę neceſſita-
tes inter ſe differũt:qm̃ ſanies vires debilitat,
ꝓpterea roboratiõe idigẽt. at vbi multiplica-
tur,iedia indiget. quo circa medic⁹ debẽt eſſe
hui⁹ negocij rector. Cũq́ꝫ vlc⁹ fuerit in prĩci-
pio,& incremẽto, nõ debet balneũ ĩgredi ,nec
aquã calidã tãgere: qm̃ traheret ad ipſũ qđ a-
poſtema augeret. at ſi iã vlc⁹ q̨euerit,& ſanies
genita fuerit,tũ forte id licebit. Omne ꝑterea
vlcus qđ citi⁹ iuſto claudiť,dũ in ſup̃ma parte
cõſolidať,eſt in via ad cãcrenã. Inſpicere igiť
oportet ſemp ſaniei labrorũq́ꝫ vlceris colorẽ.
ꝙ ſi ſanies multipliceť,nõ multiplicato cibo,
illud

illud est ipa maturatio. Nūc vero de curatiōe rupturę differam9,& dicam9 ꝙ cū ruptura sit solutio cōtinuitatis ꝓfunda sub cute,idcirco valētiora medicamēta requirit,q̄ quæ i sūmo corpore existit, sed qm̄ sanguis vberrime cō-fluit ad eā,idcirco dissoluēti indiget medicamine, qđ quidem nō debet imodice siccari,ne tenue dissoluat, & crassū in lapidē cōuertat. facto aūt officio ipsi9 dissoluētis,glutinatorij vsus necessarius est, ne sordes mediæ vlceris coitū ipediāt,& i lapidē cōuertant,mox qualibet leui de causa putrescāt,vł euellant,& solutio cōtinuitatis redeat. At si ruptura ꝓfundior fuerit,debet particula ipsa scarificari,vt medicamē magis penetret. Ruptiōi ꝑterea cū leui fractiōe fortasse venę,sectio ꝓ cura satis erit. At si ruptio cōtusioni adiūcta fuerit,tūc cōtusio debet curari medicaminib9 cōtusioni idoneis,& si cōtusio fuerit magna,curet exiccātib9,& si exigua,velut pūctura ac9,tūc eā naturæ cōmittem9,nisi fuerit venefica iterimēs, vł magno cruciatu dolorē afferēs,aut tetigerit neruū, vnde apostema & pulsū oriri vereamur. In fractura vero ossiū sufficit leuis deligatura,nō dolorosa,& supponere medicamēta ad fracturas ꝓpria. In casu vero vł ictu, vł alijs id gen9,necessaria est venę aptio i cōtraria pte facta, victusq̧ tenuitas, carniū euitatio, & id

gen⁹ alia, linimētis quoq; ac potionib⁹ ad id, ia in particularib⁹ cōmentarijs inſcriptis, vti par eſt. De ſoluta autē cōtinuitate, quę membris nerucis ac oſſibus accidit, poſtea fiet ſermo vbi de particularibus rebus tractabitur.

Caput vigeſimūnonū fen quartæ, De vſtione.

VStio, quā cauteriū vocāt, eſt efficaciſſimū remediū, qđ valet ad ꝓhibēdam expāſionē corruptiōis, & ꝑiculā cui⁹ intēperiē corrigere cupim⁹, roborādā, materiasq; corruptas mēbro īfixas diſſoluēdas ſāguinisq; ꝓfluuiū ſupprimēdū. Inter metallica aut inſtrumēta ignita, qb⁹ aduſtio fit, præſtātius eſt aurū. loc⁹ aūt vbi cauteriū fieri debet, vel ſēſib⁹ deꝑhēdiť, ita vt vſtio manifeſte appareat vbi nā fiat. vel locus id ꝓfūdus erit, intra imā partē alicui⁹ mēbri ſit⁹, vt eſt naſ⁹, & os, & podex, & id gen⁹ alia, vbi oportebit aliqua formula veluti vagina vti, ſupra quā īclineť, vt eſt illud genus terrę ſamiæ, q̄ Aſter vocať, ab Arabibus talk, & vt gen⁹ illud chimoleę terrę, q̄ rubrica eſt, vulgo ſinopis, & ab Arabib⁹ magra dr: hęc igitur debet aceto ꝑfundi, mox pano inuolui, & aqua roſacea aut aliquibus ſuccis infrigidari, illaq; formula in illū meatum introducať, ita vt locum vrendū ambiat, deinde ferramentū ignitum intromittatur, vt locū pertingat, & nō lędat quod ī circuitu

cuitu

cuitu ei9 existit, præsertim si ferramētū illud vrens tenuius fuerit cauitate formulæ, ne ei9 formulæ latera interna cōtingat. caueat prę terea qui vrit, ne ferramēto illo ignito, vsq; ad neruos, & tēdines ac copulas ptrāseat. Quod si vstio ad sanguinē sistendū fiat, tunc validior esse debet, vt crusta quæ gignit̃ pfundior ac crassior sit, ne cito decidat. nā vbi sanguis profluat, si crusta ceciderit, mai9 inferet nocumētū q̄ prius. At si ad tollendā carnē corruptam vstionem feceris, & terminum incolumem depręhendere velis, scias eū esse vbi adest dolor. & fortasse cogeris vna cū carne os, quod sub carne existit, vrere, & vstionem infigere, donec tota eius corruptio tollatur. Si vero id quod vritur, fuerit vt caluaria, tunc caue ne cerebrum ferueat, & ne membranæ ipsę cōuellant̃. aliâs vero nō verearis ĩtegre vrere.

Caput trigesimū fen quartæ: De dolorum mitigatione.

CAusas dolorū sub duplici genere cōtineri, videlicet subita temperaturæ mutatiōe, solutioneq; cōtinuitatis, iā nosti. nec te latet has diuisiōes tandē deduci vel ad malā tēperaturā calidā, vel frigidam, vel siccā, sine materia aut cū materia humorosa, aut flatuoso spū, aut apostemate. mitigat̃ igit̃ dolor his q̄ cōtraria sūt illis cau

sis, quo

ſis,quo aũt pacto fiat contrarietas,cuiq; earũ, etiã noſti,didiciſti pręterea q̈liter curet̃ mala tpatura ac apoſtema.Oĩs adhuc dolor q validior fit,iterficit qdẽ,ac prĩo corpori frigiditatẽ rigorẽq; adfert,mox minor reddit̃ pulſ9, deĩde penit9 amittit̃,poſtremo tãdẽ morit̃ æger. Porrò qcqd dolorẽ mitigat,vel tpaturã imutat,vel materiã diſſoluit,aut ſẽſũ ſtupidũ reddit,ea vero q̃ molliũt iter facile dolorẽ ſol uẽtia locant̃,vt anethũ,& lini ſemẽ,& ſertula cãpanica,q̃ melilot9 vocat̃,& anthemis,q̃ cha memelõ vocat̃,& apij ſemẽ,amigdalęq; amarę,& q̃cũq; prĩo ordine ſunt calida,& p̃ſertim q̃ aliquã glutinatiuã vim hñt,velut gũmi qđ arbor prunorũ reſudat,& amylũ, & gña ceru ſę,& crocũ,& ladanũ,althea,amomũ,& braſſica,rapũ eorũq; decoctũ,adipes,& œſippi ceratũ ac olea q̃ i lib.cõpõnũ medicaminũ tradita nobis ſũt,ac ſolutiua & purgatiua medicamina q̃cũq; fuerit,hui9 ſũt gñis.porrò ea q̃ mollificãt,debẽt poſt euacuatiões adminiſtrari,ſi euacuatio cõuenerit,itidẽ & q̃ apoſtemata maturãt vel apiũt. Inter vehemẽter ſoporatiua primũ eſt ſucc9papaueris,ſeu meconiõ, qđ opiũ vocat̃,& mandragora,radicũq; ipſius cortices,& papauer,hyoſcyam9,& cicuta,& ſo lanũ ſõniferũ,lactuca,&ex horũ ſũma eſt nix, & aq̃ frigida.Sępiſſime p̃terea cõmittit̃ error

in dolo-

in doloribꝰ q ab extrinſecis cauſãt, vt à calore, vel frigiditate, aut eminẽtia puluinariũ, aut ĩcõmodo de cubitu, aut caſu, dũ ebriꝰ eſt, & alio ſimili, q̃rũ cauſa ĩtrinſecꝰ q̃rit, & ſic delinquit. q̃propter oportet id nõ ignorare, nec latere, vtrũ adſit plethora, nec ne, & ſciatur vtrũ adſint cauſę ipſiꝰ plethorę iã notę. Et fortaſſe cauſa extrinſecus ꝓueniet, & iã intrinſecus ĩpreſſerit, velut qui aquã biberit frigidã, vnde vehemẽs orieť dolor in ꝑtibꝰ vẽtriculi atq; iecinoris. Et multoties eſt neceſſaria aliqua magna euacuatio, vel aliquod magnũ præſidiũ. q̃nq; tamẽ ſufficit balneatio & magnus ſõnus, vt ſi quis aſſũpſerit aliquod calidũ vnde dolore vehemẽti caput crucieť, cui tñ potio aquę frigidiſſimę ſufficiẽs remediũ erit. fortaſſe tamen id quo certamꝰ dolorẽ remouere, tarde imprimit ſuã actionem, ita vt æger non poſſit dolorem ferre vſq; ad illud tẽpus, vt eſt euacuatio materiæ retẽtæ in villis inteſtinorũ, efficiẽtis dolorẽ inteſtini coli: aut erit velocis ĩpreſſionis, ſed maxime lędẽs, vt eſt ſoporatio illata ĩ particulã dolore colico affectã, medicaminibꝰ id faciẽtibꝰ, ita vt medicus de hoc negocio maxime erit perplexꝰ. Idcirco efficaciſſima cõiectura præditus eſſe debet, vt cognoſcat quodnã horũ duorũ tẽporũ diutiꝰ perdurare poſſit, vtrum viriũ, vel doloris conſtantia: ac vter nã

horum

horũ affectuũ magis lædet, vtrũ dolor ne, an nocumẽtũ, qđ ex ſoporificatiõe oriri ſuſpicamur, vt qđ cõuenienti⁹ eſt præponat. forte eni ſi dolor remãſerit, interimet ſuo vigore & magnitudine. Sed ſtupor fortaſſe nõ iterficiet, q̃uis aliâs lędat. Immo fortaſſe poteris ei⁹ nocumentũ corrigere, & iterũ medicamine cõdecẽti poterit curari. Verũ cõſtitutionẽ ſoporifici medicaminis eiuſq́ qualitatẽ inſpicere oportet, vt leuiori vtamur, illudq́ cũ ſuo correctiuo remedio, qđ antidotũ vocãt, cõponem⁹, niſi affectus ita eſſet vehemẽs, vt maxĩa ĩdigeret ſtupiditate. vel forte particula illa adfecta nihil timebit ſtupefactionẽ, ſi in ea adminiſtret, quia nõ inferet inde maximũ nocumẽtũ, vt ſtupefactiuũ medicamẽ admoueat. vel forte erit tuta potio medicaminis ſtupefactiui, vt fit in dolore oculi: nã min⁹ hęc lędit oculũ, q̃ linire ipſũ. Et forte poterit facile corrigi nocumentũ ꝓueniens ex potatiõe illi⁹, in alijs mẽbris. At in dolore coli ĩteſtini creſcit lęſio: qm̃ materia augebit frigiditatẽ, & cõgelationẽ, ac duriciẽ. Medicamina præterea ſtupefaciẽtia qñq́ mitigãt dolorẽ, ꝓpterea ꝙ dormire faciũt: nã ſõnus ĩter cauſas doloris mitigatiuas refert: prę ſertim ſi ſecũ inedia aſſociet ĩ dolore materiali. Stupefactiua vero cõpoſita, quorũ vis medicaminib⁹ correctiuis refringit, tutiora ſunt, vt

eſt

est medicamen philoniū,& trochisci noīati de trib⁹ cōpositio vocata diatrion, verū min⁹ stupefaciunt,& recētiora eorū vehementi⁹, antiquiora vero nihil, media vero mediocriter stupefaciūt. Dolorū p̄terea aliq̄ sunt validissimi, qui tñ facillime curant̄ in quibusdā tp̄ibus, vt sunt qui ex spiritu flatuoso ortū hn̄t. Immo qn̄q; mitigant̄, ac eis sat est irrigationē aquę calidæ superfudisse. verū illud remediū vnū minat̄ periculū, videlicet ne si forte causa doloris fuerit apostema,& existimat̄ esse ventosus flatus, cui si, ī initio pręsertim, superfundat̄ aqua calida, augebit̄ nocumētū. Immo fortasse nocebit etiā in flatuoso, cū nequiuerit flatum dissoluere,& expāsio q̄titatis ei⁹ inde augebit̄. Fomentatiōes etiā quę calefaciunt, vētositatē curāt:& īter hmōi medicamina præstātius est qđ exiccat, vt miliū: nisi forte illud mēbrū id nō sustinuerit, vt ocul⁹, qui quidē impositione pannorū calidorū calefit. fiunt adhuc fomēta oleo calefacto. Validi⁹ pręterea fomentū est, si farina erui ex aceto coquat̄ & exiccet̄, deinde fiat ex ea fomētū. Ad id vero inferi⁹ remediū est furfuris decoctū. vapor pręterea salis mordet. milij quidē eo pręstātior, verum debilior est. qn̄q; adhuc fit fomētū ex aqua p̄ vesiculā, qđ quidē & tuti⁹ & lenius est. Verū nisi animaduertat̄, efficeret qđ paulo ante dictū fuit.

Ad hæc

Ad hęc cucurbitulę ignitę sūt huius generis maximeq́ dolorē sedant flatuosum, & si iterū repetātur tollet penitus dolor. verū ex huiuscemodi remedio pōt accidere quod supra dictū est. sedat pręterea dolor leui deambulatione ac diuturna, ꝓpterea quòd mollit. Itidē & tenues adipes satis noti, oleaq́ iā nobis enarrata. porrò suauis melodia musicalis, pręsertī quæ somnū induxerit, ac his quę lętitiā afferunt vacare, validissimum mitigat dolorem.

Caput trigesimumprimum, fen quartæ.

SI duo simul cōcurrāt morbi, ab eo incipiendū est qui habet vnū triū horū ꝓpriorū. primū est, vbi nō possit secūdus morbus curari nisi curet ipsemet: vt apostema & vlcus si cōiugātur. primo enī apostema curabim⁹, donec mala intēperatura, quę illi cōiuncta est, auferat. qua existēte nō poterit vlcus curari: mox vlcus ipsū curabitur. secundū, vbi alter alterius adfect⁹ fuerit causa, vt cū opilatio & febris coēāt. prius enim opilationē, secūdo febrē curabim⁹. nec febrē timebimus, vbi opilationē his quę calefaciūt apire velimus. Phthisim vero exiccātib⁹ curabimus: febrisq́ in nulla erit cōsideratiōe, qm̄ impossibile est febri tollere, eius causa adhuc relicta. cui⁹ causę curatio est ipsa exiccatio, quę quidē febri officit. Tertiū vero, vbi al-

ter altero affectu periculosior fuerit, vt si febris cõtinẽs, quę synoch⁹ nominat̃, cõiungat̃ resolutioni, quã paralysim vocãt. tũc eni synochũ extinguentib⁹ remedijs, ac venę sectiõe curabimus, paralysim'q̧ despiciemus. At vbi morbus cũ accidẽti coierit, tũc morbũ curare incipiemus, nisi accidẽs morbo pręualuerit. tũc enim accidẽti curã adhibebim⁹. morbũ vero nõ cõsiderabimus, vt ĩ vehemẽtissimo ac difficili intestini coli dolore, vbi quidẽ ꝓpinamus quę stupefaciũt, q̃uis per se colo noceat. Itidẽ qñq̧ postponimus sãguinis emissionẽ, q̃uis esset cõueniẽs, ꝓpterea qa adest ĩbecillitas vẽtriculi, aut p̄cesserit alui deiectio, vł nausea prę sẽs fuerit: & forte nõ tardabim⁹, ĩmo venã secabim⁹: sed causam ipsam totã omnino nõ abscindemus, quẽadmodũ in morbo cõuulsionis nolumus totũ humorẽ discutere, ĩmo de eo aliquid relinquim⁹, vt à cõuulsiuo motu dissoluat̃, manẽte interĩ natiuo humido nõ dissoluto. Hæc igit̃ sũma breuiũ sermonũ nostrorũ artis Medicinę, de vniuersalib⁹ regulis satis sit. nũc vero ad eã ptẽ opis nostri, quę de simplicib⁹ medicamentis tractat, nos deo duce accingemus.

FINIS.

Parisijs in officina Claudij Cheuallonij.
Anno 1532

YALE
MEDICAL
HISTORICAL
LIBRARY

Accession no.
29524
Author
Avicenna.
Avicennae arabis
medicorum ob succin
Call no.
ctam,1532

Classics

4. AVICENNA (ibn Sina).- Avicennae Arabis Medicorum ob succinctam brevitatis copia, facile principis Quarta fen, primi de universaliratione medendi (ex Hebr.) Interprete JACOB MANTINO medico Hebreo. Parisiis, in officina Claudii Chevalloni, 1532. 8°. old boards. (LXIV lvs.). .... Hfl. 675.-

CAT ✓

EXTREMELY SCARCE.- cf. Hirsch I, 356-9; unknown. Friedenwald, p.107, this ed.unknown; Wininger, Jüd.Nat.Biogr.,IV-259; Jüd.Lex.III, 1369; cf.Steinschn.Cat.Bodl.4486, sub 2 and his ample note; this ed.unknown and no.5575, ample note reg.J.Mantino : this ed.also unknown. Unknown to: Brunet and Graesse. The translator of the book. Jakob b.Samuel Mantino (1490-1549) was court-physician to Pope Paul III. By translating medical and metaphysical work from Arab and Hebrew into Latin he gave an important contribution to deeping of medical science. He wrote important medical works as well. With fine printer's device on titlepage.

(Mayer) Pampere Wereld, 1972

cf.Fürst I,184; III,222; St. Cat.Bod.2300, nr. 33. This important Ms.most probably
is a contemp.latin transl.of the "Clavicula Salomonis & Theosophia Pneumatica",
Wesel. Duisb., Frankfurt,1686 by A.Luppius (as appears from a contemp.annotation
…rst fly-leaf). Due to the fact that Andr.Luppius himself suppressed or
… the original work only a few copies survived.(cf.Steinschn.C.B.2299,
… further data given in our descr.of item 44 of this list).

9. CL… Etudes et commentaires sur le Côde de l'Ecluse augmentés de quelques
no… …raphiques par G.Istanffi de Csik-Madefalva. Budapest,1900. fol. fine hlf.
mo… …rs.inside.(3 lvs., 287 pp. text). .... Hfl. 690.-
…of the famous Clusius Codex from the Univ.Libr.of Leyden, "Fungorum in
Pannoniis observatorum brevis historia a Carolo Clusio trebate conscripta".
First integral reprod.of the "Clusius-Codex", privately printed, enlarged by biographical notes; with 91 (misnumbered)"planches exécutées en chromolithogr." (…

'PAMPIERE WERELD'
SALOMON S. MEYER
Antiquariaat-Graphiek
Hebraica-Judaica
Kalverstr. 12 Amsterdam-C.
(Ing. Jonge Roelensteeg 2a)
Telefoon 244710-715782